

Corso Albert 4 ter

TORIN

AMILCARE SOLFERINI

MENTRE LA TERA A GIRA

Editore CARLO PASTA
TORINO - Piazza Castello, 22

Con illustrazioni di MANCA

Ba III

-153-

AMILCARE SOLFERINI

Mentre la tera a gira...

RIME PIEMÔNTEISE

(Con illustrazioni di MANCA)

Famija Turineisa
Via Carlo Albert 4 ter
TURIN

O G E B

Officina Grafica Editrice Bodoniana

TORINO

Corso Principe Oddone, 34

1923

PROPRIETÀ LETTERARIA.

MENTRE LA TERA A GIRA

Mentre la tera a gira, àtomo d'l'univers,
e 'nt ël veuid a precipita, granin d'sabia dispers,
la vita an chila a pàlpita, sublime d'armônìa,
e a scriv dë strofe splendide d'amôr e d'pôesia.
Da quand che l'alba a 'nlumina la sima d'le môtagne,
a 'nbianca ij lagh, ij mar, ij fium e le campagne
côme 'na splùva elettrica, la gran sità 'ndurmìa,
la grangia sôlitaria, côn n'ônda d'or, dësvia.
Ij nì, pien d'trii a s'animô, trames al verd d'le feuje,
e sôta al ciel pien d'vita s'ancrôsio mila veuje.
A slônga vers la cuña la man una mamina,
un cheur a cerca 'n cheur, dôl laver 'na bôchiña,
la sloira a deurv la tera e l'anima a s'ispira;
tut a fërmiôla e s'agita, mentre la tera a gira.

Già le cioche a dandañô 'l salut d'l'Ave Maria.
A slarga j'ale l'àquila e a ciusôña l'avìa.
Sôña, pastôr, sul pifer la pas d'la tôa cabaña,
la nenia malinconica ripet l'eco lôntaña.

An mes lè strôp d'le pecôre, la baita sôlitaria
a sfida la tempesta ch'a turbina già 'nt l'aria.
Canta pastôr ! T'aspeta al pian, ant 'na casota,
un cheur fedel e semplice, un'anima devota.
È quand che le môngtagne a saran bianche d'fioa,
la baita inabitabil, caland da roca an roca,
it trôvras ch'a s-ciôpëtta 'na bela giola e prônta
s'la taôla la pôlenta. Fora l'invern a spônta,
e drinta la stalota lè strôp d'feje 's ritira.
Sôña, pastôr, to pifer, mentre la tera a gira.

Mentre la tera a gira, la neuit a cala piaña
le steile 'n cel s'avisco, luminaria lônña,
pôntin lusent ch'a pâlpito d'na luce misteriôsa,
diamant d'ogni côlôr, richëssa favôlôsa !
che l'euj a guarda e l'anima a studia côn paura.
Miliôn e miliôn d'sôî, lassù 'nt la volta scura,
a scaôdo d'aôtri mônd, sui quai la vita a fissa
dôlôr, piasì, seugn d'gloria, s'avisca, peui 's dëstissa.
O me fratei fantastich, ch'i gode o ch'iv dispere,
i seve d'pi felici ant le lônña tere ?

Pôdraine nn di cônossve? Vostr cheur e vostr penssè
av dañ-ne tante gioie o av fañ-ne mach penè?
Da côst granin d'sabia ch'a viagia señssa mira;
fratei lôntran 'v saluto, mentre la tera a gira!

Tut lon ch'a nàss a meuir e a viv la vita d'n'ôra,
's deurv già la fossa mentre la cuña a biaôta ancôra.
Ma 's passa côm un împeto travers 'l bel e 'l brut,
nn bel sôris, un verss an ricômpeñssa 'd tut.
Ai sôña 'na fañfara e l'anima 's dësvia,
a scriv dë strofe splendide d'amôr e d'pôesia.
Su j'euj ai lus 'na lacrima, n'impeto d'tenerëssa
fa bate 'l cheur pi fort, cômoss da neuva blëssa;
le rive a sôn fiôrë, mila prôfum gentii
së spantio 'nt l'aria limpida! La primavera a rii;
a slañsso j'arssigneui d'le note melôdiôse,
a passo ij rì cantand, travers d'valade ômbrôse;
s'ambrasso j'amôrôs, e l'anima a sôspira
la grôventù lônña, mentre la tera a gira.

Alba 'd Giugn

Sul cel tut seren a jë spônta
la facia dël sôl ch'a curiôsa;
ij primi so ragg mentre a môngta

as poso s'la cà silenssiôsa
e a viscô le gôsse d'rôsà,
s'le rôl ch'a j'è d'fianch a la rôsa,

s'le môre sêrvaje e sui prà.
E l'ort as dësvià a la diaña
dël sôl, d'la sôa luce dôrà

ch'a sfôndo le nivôle d'laña.
Tômatiche umide e rôsse,
'na nota simpatica e saña,

tra 'l giaôn d'ij pôvrôn e d'le côsse,
a rijo d'un rije sfacià.
J'è 'nt l'aria le tinte pi dôsse.

Për l'aira, già tuta 'ndôrà,
la vita a cômefissa pian pian;
'l gal prepôtent l'ha cantà,

n'aôtr gal ai rëspond da lontan,
le pôle a spicasso për tera,
e as piego al salut... dël sultan.

'Na rôndôla a vola legera,
a cassa le môsche e ij môschin;
a môns 'l lait caôd la bërgera

e a tranfia tut placid 'l crin.
L'è 'n verss ogni vôs ch'a s'inaôssa
për l'aria e ogni sôn l'è 'n basin.

A rij la paisaia dëscaôssa,
s'la porta côn j'eu j fiss al cel,
che 'l sôl a pôliss mentre a s'aôssa.

Su 'n branch a sôlfegia n'ôsel,
s'le fiôr a ciusôña l'avìa,
le reuse as trasfôrmo an amel,
e ai seurt dal pèrtus la furmìa.

L'agônia d'l'Aôtunn

L'è 'l dop disnè d'na festa. La còliña
a l'à përdù 'l bel verd d'ij dì passà
sôta ij pôntin lulent d'la prima briña.

'L cel l'à n'aria scura e sagrinà.
Su përla lea deserta e sileñssiôsa
tre povri cantastorie delabrà,

a canto 'na cañssôn lônga e piôrôsa,
ch'as perd côn n'eco trist lântan lântan.
'L prim - n'ômnass côn 'na ghigna afrôsa.

da lader an ripos - l'à mach 'na man,
lë scônd a l'à 'na gamba d'bosch e 'l terss
ël nas che 'n cancro a sta rusiand pian pian.

Ant l'aria freida as perdo ij povri verss
ch'a cònto le sventure d'na tradia,
le peñe dël so cheur, so avnù disperss,

'L vent a fischia d'note d'irônìa.
Le feuje pià da 'd brivid a schërsiñô
e a piôro s'la stagiôn a n'agônìa,

mentre che ij branch fôrssà dal vent s'anchiñô.
Dôì passarot, pôsà s'na banca d'pera,
a peñsso fôrsse che ij dì brut s'avsiñô

e che la fioca a tardrà nen leggera
legera a caschè s'j'erbo, a quatè ij nì
e a seugno ij dì pien d'sôl d'la primavera.

Ij cantastorie as fermo, a l'han furnì;
ma ij sôli spetatôr ch'ai fan côrôña
a sôn dôntrè rascass maire e splufrì.

As guardo antôrn; ma l'aria ch'a frissôña
a ten la gent sarà 'ntecà al cuvert
e l'ultima sperañssa a j'abandôña.

La nuit a cala sôta 'l vial desert,
e lôr arpîo la cañssôn furnîa
tôrnanâ vers la sità côn pass incert,

sôta lê sguard d'na veja inebetîa,
setà dnanss al fôgôn d'le brusatâ.
L'invern, ij cantastorie e la tradîa

a canto la cañssôn d'ij disperà !

Tramônt d'Aôtunn

'L sôl a cala pasi. An mes dôe rive,
a l'ômbra d'ij nôsè, sê stend la strà
fra j'acque 'd dôi cit rî, limpide e vive.

Lôntan s'aôssa 'l ciôchè dsôra d'le cà
d'un povr vilage spêrdù su 'n côiña
e dai fôrnei ai seurt êl fum. Sui prà,

sui camp ai nàss 'na nebia fiña fiña.
S'la strà 'n paisan dëscaôss, a fianch d'ij beu
ch'a tiro 'l cher a vâ verss la cascîna.

'L cel sê stens, a perd 'l so bel bleu;
su l'ôrisônt, d'antôrn a le môngagne
le nivôle a sprôfôndo ant un mar d'feu.

Un grôp d'pisanote, côn le cavagne,
a passa lest, cantand una cañssôn,
e l'eco a la ripet pèr le campagne.

Quand che 'l paisan a riva sul cantôn
d'la strà, dôva ch'ass treuva 'na capela,
as signa, côn prôfônda devôssiôn.

La neuit caland a poch a poch dësbelà
tuti ij cõtôrn d'le cose e ai dësfigura,
j'ampasta ant una tinta e jë scancela.

An côla pas ass cuña la natura.
Rivà s'la porta d'cà, cher e paisan
a intro 'nt l'eira ch'a l'è già quasi scura

e chiel as buta a dëstachè pian pian,
ij beu ch'a nufio già l'ôdôr d'la stala
mentre d'antôrn ai fà le feste 'l can.

Antratant a la luce disugôala
d'un lum fumôs, ch'a spantia n'ôdôr d'grass
e sôta tuti ij buf ëd vent a bala

la fômnna a 'mbossa la pôlenta 'ns l'ass
e peui a tôira ij coi ant la padela
mentre che 'n cit a piôra e a stend ij brass

e 'na citôna biônda, frësca e bela,
a mangia pan e lait su d'në sgabel
batend côn ël cuciar ant la scudela.

A j'intra l'om, a campa via 'l capel
e ai fà 'n basin a 'l cit e a la citiña.
L'Avemaria, antant, sôña bel bel,

ij dôl paisan as signô e as butô a siña.

Neuit d'Invern

Ven sì tacà 'l feu ch'a s-ciôpëtta,
ven sì, cagnass vei e fedel;
Catliña d'antôrn nê sgambëtta,
a cerca d'ciufene nôî dôî.
Ten dur! Difendôma la pel.
A l'erta... tabôi.

Da fora la fioca a tapissa
la neuit dël so bianch silenssiôs.
Sta atent! As sent mach una stissa
d'la fioca ch'a slingôa, un gôssôn
ch'a bat ans la tola dôss dôs,
a l'è 'n lacrimôn.

La lampada visca a spatara
'na luce dlicà ch'a nê sfiôra;
un brivid gradevôl am sara
gustand ël piasì d'sent-me sôl,
dëdnans a la fiamma ch'a piôra.
sti such d'veja rôl.

Ti 't fisse mia crapa lusenta,
mi guardo tîa pel camôlà,
cos mai veusto ancôra ch'am tenta?
Për nôî l'è furnî 'l temp d'l'amôr;
le cagne e le fiëtte sôagnà
l'han d'aôtri sfôjôr.

Mi cîmpo 'na gôssa d'barbera
ch'am buta 'nt le veñe 'n po' d'feu,
n'ôndà artificial d'primavera,
im cario la pipa ben ben
e 'l cel s'a l'è neir a ven bleu,
lusent e seren.

Ven sî, vei amis. Che neuit bruta!
la gôssa cascand bat pi fort.
Un'anima sperssa a sangiuta!
Gôdôma 'l piasî d'esse sôî,
d'antôrn nê sgambëtta la mort,
a l'erta... tabôî.

SÔRIS E SMORFIE

Dal bibista

Tra dôi mendicant - In gergo

- Ti Giacôlin cosa ch'it veule?... - Grapa.
- Veuidacichet... dës-ciôlte, dôi da 'n piè.
- E còsì? côm'a và? d'sold as 'na ciapa?
- San Flip a l'è 'na cesa da lassè.

'Na volta sì... j'era 'na vera lapa,
ma për adess, me car... l'è 'n brut mēstè.
T'ij ciame 'n sold a un... at guarda e a scapa...
La gent và mach pi 'n cesa për preghè.

- Sì a j'è ij cichet! - Sôma 'nt un mônd canaja,
a venta avei passieñssa, Giacôlin.
- La cōncōreñssa a massa. J'è d'gentaja

- ch'a ruviño 'l mēstè... Mōndass sassin!
- Dôvrijo ficheje 'ndrinta côi pien d'pôi.
- Prôtege ij galanton... Nôiaôtri dôi.

Tirabòrsse

- Deje, ciapelo, - a s'urla. Su la piassa
a guardo da la part ch'ass sent crijè.
Un om a scapa côn la testa bassa,
e n'aôtr, a tuta forssa, ai côr darè.

S'la strà 'na guardia a fërma 'l prim, lo 'mbrassa
e lo strens fort, ch'a peul pi nen bôgiè.
J'ariva l'aôtr : - l'è 'n lader, a scriassa -
m'ha piame da 'n sacocia 'l portinônè.

Lo fôgno e ai treuvo 'n sen l'ôget rôbà.
- Le man - ai dis 'na guardia - e lo 'ñmanëtta.
Chiel, ch'a l'è nē striplôn, senssa giachëtta,

pàlid, pèr l'emôssiôn ch'a l'à prôvâ,
a guarda istupidì d'antôrn, e peuj
as bassa l'ala dël capel su j'eu.

Preteise

Sent, barba l'ostô, ancheuj i fas ribota :
dame 'n ciôrgnet da dôî... ma d'côl sôagnà,
ch'a sîa mach nen asil... nè trop mîscà,
e gnanca d'côl ch'it fas la neuit an crota.

Serv-me d'cò d'pan. Arfilme 'na pagnota
nen dura côme 'n roch, e nen brusà ;
piat e bicer pulit, ben arsënssà,
e 'n gamba 'nt ël sêrvissi, vej balota !

T'ëm dàs 'na fëtta d'lard, ma nen aransse,
e 'n barachin d'faseui, ma, scôt-me sî,
se ij treuvo 'ndrinta d'caôssinass d'le stafisse.

o d'aôtre pôrcherie, d'ciche o d'fen,
o un toch d'è scarpa, côme l'aôter dî,
guarda che pi d'un sold t'lo pago nen !

Società anonima

L'è mesaneuit. Su 'na crôsiera scura
j'è fërme quatr përssône, ai quatr cantôn :
su d'un 'na fiëtta — fruta nen madura —
che d'neuit a pësca ij merlo dë scôndiôn ;

aus l'aôtr un vej — ch'a cerca n'aventura
e a ten la fiëtta d'euj — côn intenssiôn
e a speta la minuta pi sicura
për offrie, da stërmà, sôa prôtessiôn ;

sul ters a j'è 'n baraba, ferm ch'a vacia,
côn l'ala dël capel bassà s'la facia ;
e s'l'ultim, una guardia travëstìa

ch'a ôsserva ij tre côn aria da gadan,
prônt a piômbeje adoss, e pôrtè via,
la fiëtta, ël mecenate e 'l gargagnan !

S'lë stradôn de Stupinis

(Gra 'n vei e 'na veja d'l'Ospidal d'Carità)

- Ma guarda chi ch'i vëdo mai... Lussia!
- L'è prope vera dunque ch'it ses sì?
- Sicura... a sôn quatr ani quand si sìa.
- Mi anvece a l'è 'ncôr mach vinteset dì.

- Còsì, còme ch'a sta la tóa famìa?
Ernesto, to fratel, l'è sempre ardì?
E còla barivela d'na Maria
l'avrà trôvalo subit un marì?

- Chi ch'a l'è chiel ch'a sà còsì ij me afè?
- Ch'am còmpatissa... im 'na ricordo nen...
- No?! Cerca ant la memoria. - Bërtrômè?

- Mai pì... studia... 'n pòch mei. - J'arivo nen...
- Cech, l'artajôr. T'n'arcorde nen d'la vòs...
- Dël quaranteut i j'era to amôròs!

Che brava mare!

- Dame da ment, Ghitin, buta giudisse,
e pianta còl baraba d'un Vigin,
chiel-là l'è 'na pel grama da sburdisse,
a l'è 'n plándrôn ch'a furnirà nen bin.

A tè spassëggia mach përv divertisse,
chërd pà che còl sôget a l'abia 'n fin,
a fà lôlì, còsì... përv 'n caprissi...
përv vëdde s'i t'ij mole... quaich basin.

Dël rest l'è 'n sôcialista, d'côi canaja
ch'a veulo massè ij preive... 'nmaginè!
A deurm 'nt 'na sôfiëtta su 'n po' d'paja,

e a venta ch'a sgumassa përv mangè;
ma daje 'l gir e s'a l'ha fam ch'a baja,
cerchètne n'aôtr... un merlo da piumè!

Lesend Schopenauer

(Chiel)

La fômnna a l'è 'na burla d'la natura,
un sesso *secondario* e gnente d'pì,
nen degna d'un sôris, d'nē sguard, d'na cura,
da pïesse mach pēr lon ch'a peul servì.

A l'è un capolavoro d'impôstura,
busiarda ch'a negrià 'l sôl a mesdì;
l'è cinica, vòlubila, spergiura,
a cambia d'ôpiuîôn des volte al dì.

L'ha l'ingegu curt... e lunga la caviara,
a l'è mal feita dnans e da darè,
l'è l'animal ël pi imperfet d'la tera.

Ecco 'l cònssei ch'a dà pēr dômìnela:
deje tre volte al dì ben da mangè,
tuila sarà sôt ciav e... bastônela!

(Mi)

Bruta la fômnna? Guarda che eresìa!
La treuvo bela da la testa ai pè!
Chila përmì l'è 'n sôfi 'd pôesìa,
l'è lon che 'd mei ël mônd l'ha savù fè.

I nego nen... a dis 'na quaich busìa,
ma 'n fin d'ij cònt lë scopo qual ch'a l'è?
D'acòntentene nôi. - Chila a vòrrìa
fene felici tanti ch'ai 'na j'è.

L'ha l'ingegn curt... e ben cosa ch'ai fà?
I preferisso n'ònda 'd bei cavei
neir còme l'òmbra o d'un bel biònd dôrà

a tuta la sapieñssa 'd Salômôn.
La fômnna - o grand ingenuo - a và parei.
L'è feita përmantnine j'ilusiôn.

Surtiend da 'n cesa.

Surtiend da 'n cesa

(Tra dôe veje)

I.

- Madama, cos 'na dislo? - Che elôqueñssa!

L'hai mai sentulo un predicatôr côsî!

A l'è meravigliôs! - N'arca dë scieñssa!

Uña starìa a scôtelo tut ël dì.

- L'ha vist-la sôa cugnà? - Quala? - Vinceñssa.

- Sai pà cosa ch'a feissa bele lì.

Côla sî ch'al-l'ha neira la côscieñssa!

S'a saveissa... ma basta... i veuj nen dì.

L'ha faine vëde a l'om d'ogni côlôr!

- Ch'a vada là, madama, i lo sai ben.

Carlin, so fieul, ch'a fà lë stucadôr,

l'è sôcialista. - Côme? - Gnentemen!

E chila a lo difend, côi danadôn,

côi sôget gram, ch'a finirà 'n përsôn.

II.

- A prôposit, madama, sôa tôtiña,
l'hai vist-la l'aôtër di al Valentin.
Che lusso... che elegaïssa... 'na regiña,
côn tant d'cadeña d'or, brasslet e ôrcin !

- A dijla an cônfideïssa, mia Vigiña,
l'ha daje ël gir a tut e a l'ha fait bin !
A s'è butasse a fè la balariña
e ai rend môtôben d'pì che fè ij caplin !

- Ma guarda che fôrtuña ! Smìa nen vera.
- Epura, cara sgnôra, a l'è côsì.
- L'aveissa vist aussema a chi ch'a l'era...

Në sgnôr côn ël cilinder, ben vèstì...

- Në sgnôr grand, biônd ? - Precisament - Còl-lì
l'è còl ch'a durvije la cariera !...

III.

- E so fieul Tômalin, côm'as la gava?

Më smà beu ch'a feissa 'l muradôr.

- Pi nen adess, madama, as ruvinava!

A veul-lô chërde? A j'era pien d'dôlôr.

Jer un so bôn amis am cônfidava

che da quasi tre meis a fà l'amôr.

L'ha pèr le mau 'na sgnôra bela e... brava

un po' madura... ch'ai fà fè lë sgnôr.

A l'è un bel fieul! J'è gnente a diè. 'Na pleuja!

L'hai sempre dijlo ch'a la 'mbrôcava bin

e quasi, quasi am ven 'na mesa veuja

d'tôrna piemlo côn mè, côi fôrtunin.

J'invidiôs a cianc-rañ, ma dop tut peuj

a bsogna lassè côre e... sarè n'euj!

A la Veterinaria

(Tra dôe veje aspetand la visita)

- Am ven ij cavei drit mach a peñsseje
e 'm sento përla pel cõre 'd frissôn!
Sa bin, Poliuto, cõl me gat maimôn..
pi bruta, pôdîa nen ancapiteje.

Dôi baloss l'han avù 'l tôpè 'd grôpeje...
am capiss... señssa tante spiegassiôn...
sôn prô rivaje a temp... ma cosa feje?
L'han rijume sël nas, cõl barabôn.

Sentrai lon ch'am dirà 'l veterinare.
Veuj pà lasselo meuire cõme 'n can!
- Mi 'nt ël cavagn i l'hai una galiña,

l'hai fala vëde jer a nē spëssiare,
ma salo cos l'ha dime cõl gadan?
'D fela beuje përla n'ôra ant 'na ramiña.

Dē dnans al sindich.

Dë dnans al sindich

(La Spôsa)

Stavolta ij sôma propi ! I cômeeñssava
butè jë sprôn, a dila francament !
Ricô 'm fasìa la còrt, më spassëgiava
ma j'era nen da pïesse seriament.

Genio 'm vòria prô bin, a m'adôrava
ma së vnisìa a gnente 'l còcludent ;
s'a j'era nen d'chiel-sì ch'a më spôsava
rëstava da mariè, sicurament !

A l'è nen bel... oh, no !... ma venta pïelo
còme ch'a l'ha mandamlo giù Nòssgnôr ;
l'è vera ch'i pôdrai pì nen cambielô,

ma peus però buteje 'n sucessôr...
Peñssômie nen che adess am tôca a mì.
Còme ch'a dis ? S'i sôn còntenta ?... Sì !

(Lë Spôs)

Côme ch'i sôn cõtent ! L'è 'na fôrtauña
trôvè s'la tera n'angelet còsì !
l'è sempre stait me seugn spòsè 'na bruña,
adess il-l'hai... sarôma sempre unì.

Më smìa 'd vèdla stà davsìn 'na cuña,
a sôrvegliè 'n citin anssugnipì....
Côme ch'i sôn felice ! J'è pà gnuña
gioja ch'a vaja còsta gioja sì !

M'assôgetrai a tuti sacrificissi
për rendie l'esisteñssa 'n paradis,
i sôdisfrai a tuti ij so caprissi,

për vèdie anssima ai laver un sôris,
veui nen ch'a sapia lon ch'a l'è dôlôr :
sôn mi, povra masnà, 'l so prim amôr !

(Dôl dël corteo)

- Im sentô quasi strach, a ditla cieira...
- L'ôma già faue d'pass da stamatin!
- E finîrôma nen fiña a stasseira,
quand che jë spôs andran a fessla bin.

- Côtacc! s'a l'è bin feita côla neira!
- Guarda che frônt! - Che nas! - E che bôchin!
- Sì, ma l'è señssa 'n sold. - Chiel-lì sè sgheira.
- Nè stane aïnamôrà còme 'n cretin.

- Oh, Dio che stirament! - I mangerìa
dôe paste vòlontè. - Quasi, 'd cò mi.
- It sesto ricôrdat-ne d'la pòesia?

- L'hai un sònet ch'ai 'na j'è nen n'aôtr còsì.
- Bin fait? - Ma che! 'na vera bacanada,
ma resterà stupend dop 'na paciada!

(Ant 'l publich - Dôe sartôirêtte)

- Rôsin, it l'has vèdula côla spôsa?
- A l'è nen bruta, no, ma a mè 'm pias poch.
- It sasto 'd chi ch'a j'era l'amôrôsa?
- d'Enrico lë student! - Oh! d'côl fabioch!

- S'it saveisse... 'na storia scandalôsa!...
- Un dì ch'i l'abia temp, t'na cômto 'n toch...
- Ma guarda mach, che posa... Vërgôgnôsa!
- Côl ch'a l'ha spôsate a l'è bin gnoch.

- As ved ch'a manca d'gust. - Sà nen vëstisse.
- L'ha d'fiôr ch'a sôn ôribii sël caplin.
- E a j'è chi ch'a jë spôsa. - Che giudisse!

- Ma! Côle ch'a fan mal a treuvo bin.
- A fà 'na bela part, chiel-lì, staneuit.
- S'n'ancôrs-rà pà d'gnente... L'è trop cheuit!

Al cōfessiōnare

(Na tota ingenua e 'n preive ònest)

I.

- Ch'a parla seŋssa geua, tota bela,
e, sôvratut, ch'am cōnta la vrità,
sôn sî prōnt e dispōst, pēr ascōtela,
sarai pi che indulgent ai so pēcà.

- L'è 'n pēcatass neir, neir ! 'Na marmine!...
Se chiel m'agiuta nen, m'ancalô pà...
- Vēdrai, povra tōtiña, d'agiutela...
ch'am dīa prima 'd tut j'ani ch'a l'ha.

- Sôn veja... l'hai già quasi sēdes ani.
- Travailo o studia ancōra ? - Ij vad a scola.
- D'la vita a cōnoss nen i disingani,

l'è ancōra 'na masnà. - Cōsta l'è drola !
L'età j'intra pēr gnente, reverendo...
Vēdrà che 'd certe cose mi 'm n'antendo!...

II.

- I cêrc-rai 'd penetrè 'nt la sôa côs cieñssa,
e chila ch'am rëspônda francament !
- Quaich volta l'è 'n maleur dî lon ch'as peñssa !
- 'Na salo già quaicosa ? - Certament !

- Ma, vëdlo, a j'era un fieul d'bela preseñssa,
côn na bela divisa da tenent,
giudicandlo côsî... da l'apareñssa
a smiava pien d'ônesti intendiment.

Anvece, reverendo, a m'à 'nganame
dop d'aveime giurà n'etern amôr...
e mi, ch'i lô adôrava, sôn lassame

tradî da un poch 'd bôn, da n'impôstôr !
Ma giuro ch'a scôntrà côi atto infame,
l'avrà da fè côn mì côi traditôr !

III.

- Parlôma côn pì 'd calma... tôrmentesse
quand ch'a l'è fait 'l mal a và nen bin.
- Oh! già... ma l'è prest dit nen dë scaôdesse. .
'na volta l'ha vôrssù... dôdes basin.

- Ma chila dôvia nen assôgetesse
a côi caprissi lì d'un libertin...
- Lo sai... ma côme fè... përr ribelesse...
l'era côsì gentil, côi tenentin!

- L'hai fiña regalaje ij me cavei
e scritie tante volte... - Gnente 'd pì?
- Më smia ch'ai 'na j'è già prô parei!...

- Côi pëcà, la tôrmento tut ël dì?
- Anche la neuit a m'agito... e peïssè
che mi tîrn-rìa feje vîlëntè!

Căbiel an vîtura.

Côbiet an vitura

(Prologo)

Chila, 'na bela biônda mingherliña,
a seguida a ripete : « A và nen bin !
Ma chiel a inssist : « Ch'a preuva mach, tôtiña,
a vëdrà quanti e quanti bei basin !

J'è fërma sël cantôn 'na sitadiña,
a smia ch'a speta lôr ! 'L viturin
a fà tranquilament 'na pipadiña
e 'l broch a deurm tnisend 'l muso chin. .

- Ch'a fassa nen parei, su ch'ass decida...
ij ciaciarôma 'n poch ônestament ;
i sôn un fieul ônest, tota, ch'ass fida...

- I aceto mach pë vëdlo chiel còntent...
- Anlôra sù, ch'a môngta an vitura...
- Padrôni, ai sôn-ne ? - Ij sôma, vat-ne pura.

('L carôssè)

A sôn nôvei an piota, e as divertissô,
'l sangh ai beuj, che diao, e a l'ân rasôn ;
mi ch'i l'ài sessant'ani, ij cômpatissô,
e ij ofrô 'na paterna prôtessiôn.

Ancheuj a chërdo a tut, sē sbisarissô,
a stimo d'pì un basin che mes miliôn,
ma s'n'ancôrsraun che prest a scômparissô,
côn j'ariss biônd, ij seugn e j'ilusiôn !

A chërdo che mi ij guarda... Povra gent !
s'a 'na beiveisso un mes, chissà, peul dèsse,
ma pēr lôlì, m'na 'nfà 'n bel assident !

Che gust vède dôi foi a basôtesse !
'Na siôla, un mes tôscana e un bôn grapin,
ij preferisso a tuti ij so basin.

(*L caval*)

'L broch, sop e dèrnà, mentre ch'a trota,
a mèdita s'la sort 'd lôr cavaï :
sôn vej, a dis, sôn frust e caria d'mai,
l'avria dabsogn d'la pas d'una stalota,

e 'nvece lô sai già côme furn-rai !
Marcia carcassa, tira vej balota,
al mônd, cosa ai 'n falô d'ij to mai :
rômp-te la schiña, d'aôtri a fan ribota !

Un temp lontan, ch'im 'na ricordô apeña,
dai me padrôn i j'era ben tratà,
adess venta ch'i rusia la cadeña,

ch'i tira avanti a furia d'fôatà,
e antant i meño dôl ch'a fan l'amôr...
L'hai prope pèrdù tut... fiña l'ônôr !

(Nt la sitadiña)

- Côme ch'i sôn felice ! Adess ij sôma...
Che bel vitin grassîôs ! - A cà le man,
dësno, me bel tômet, is dësgustôma...
Ch'a guarda ch'i veuj nen andè lontan !

- Ma quand ch'ai piarà a chila, is fërmerôma,
adess, però, dôm-se dël ti... - Pian, pian...
- Almeno un cit basin. - Pi tard. - Andôma,
a l'ha gnun cheur, am trata côme un can !

- S'lo merita. 'M vëdeisso sî 'n vitura...
- Ch'am lassa 'na minuta sôe maniñe...
- S'i 'ncôntreissa mia mama, che paura !

- Côme a sôn bianche, cotie... a sôn diviñe !
- Oh, ma cõtai, s'a l'ha la testa dura,
ch'a bassa almeno prima la tendiña !

Dramma

(Att prim)

A intra tnisend ël fià 'nt la stanssia scura,
a marcia pian pianin, côm precaôssiôn;
la facia l'è scônvolta, a fà paura
e 'j tramôlo le man da l'emôssiôn.

Un tremendo sôspet a lo tôrtura,
ma tard-rà nen avèi 'na spiegassiôn.
A guarda dal përtus d'la seradura
e a casca disperà su 'n cadregôn!

Ant l'aôtra stañssia a rijo. Chiel a piôra,
e a ogni basin a strens ëd pì 'l côtel.
La porta 's deurv. Së slañssa... 'n pugn d'assel

lô fërma: - Ti striplôn... cos 't fass si d'sôra?
- Côla fômna l'è mìa! - Ma l'è nen vera...
E côn nê sgiaflôn, a lô distend pëter tera.

(Att secônd)

- Su parla, mi sôn sì, cosa 't pretende?
Ch'i târna vnite 'ussema? Speta 'n pess.
Për che rasôn? D'rasôn i n'hai da vende...
ch'it ses disimpiegà da n'aun e mes.

Cerca 'd travai, guadagna nē stipende,
prôved lôn ch'a fa bsogn.. gamel ch'it ses;
anlôra, pôdrai fôrse acôndiscende
e vnì târna côn tì... ma për adess...

Côn chiel i stago da côco, im divertissô,
i vestô ben, i mangiô côn aptit.
Ma va 'n po' là! Sicura ch'it tradissô.

Cômëtto nen côn lon un gran delit?
It l'has përdù la testa, 't cômpatissô...
faje valei ij to famôsi drit!

(Att ters)

A gira côme 'n fol pèr la sôfiëtta
guardand côi pochi strass, inebetì.
Tut ai ricorda chila : 'na scarpëtta,
un paira d'caôsset neir, un bust sarsì.

Quanta felicità 'n côla stanssiëtta...
ma côi bel temp a ritôrurà mai pì !
A visca un po' d'carbôn ant 'na s-ciônufëtta,
e as cògia 'nssima al let, prônt a murì.

A poch a poch s'intôrbidiss la vista...
Jë smìa d'avei chila cògià vsin...
La mort a ven adasi, meno trista...

A preuva l'émôssiôn dël prim basin...
A resta lì côn un sôris sui laver !
Un ragg ëd sôl, a ven basè 'l cadaver.

Côntrast

Dôi strôp 'l përssôñe, a 'na matin bônôra,
s'ancôntro ant una cesa d'la sità;
ant un - 'na sepôltura d'na masnà -
'na povra mare, fora d'chila, a piôra

lacrime 'd sangh, stupia d'esiste ancôra.
Ant l'aôtr, un bel citôn apeña nà,
a speta, gasôjand, d'esse batià;
la mare a lô carëssa e a lô dimôra.

'L preive a batia 'l viv e assolv ël mort.
Le dôe mare s'ancôntro surtiend. Uña
vëdend la cita cassia, a strens pi fort

so cit, la guarda e a resta lì 'ngôssà;
la scônda, ricôrdand un'aôtra cuña
ai sôrid al citôn apeña nà!

BASIN E PĚSSIÔN

'Na Rôndôla

J'ero d'istà. 'Na rôndôla spërduva
a l'à sèrnù mia nivôla pèr nì.
I savìa nen d'andôva a fussa vnuva :
cèrcava un branch... e i l'ài ôfriilo mè.

Oh, mia povra stanssiëtta patanuva,
't ses staita 'n paradis an côi bei dî !
Côi fèrfôiet, pi alegher d'una spluva,
a gasôjava tut 'l santo dî.

E che bôneur, a la stagiôn d'le fiôr,
fintant ch'a l'è stait verd ans la côiña !
Ma pian pianin, l'ôtôgn as 'na vnisià,

la campagna a pèrdia ij so bei côiôr,
e 'na matin ch'a l'à vèdù la briña,
la rôndôla d'me cheur... l'è vôià via !

Catastrofe!

I.

L'è la matin bônôra. Una furmìa
a seurt dal so përtus, pë esplorè
'na losa screpôlà dël marciapè
e fè d'prôviste pë la carèstia.

A marcia a drita e a sinistra tuta ardìa,
s'a ved quaicosa as fërma... su dôi pè,
a esamina côn cura lon ch'a l'è
e s'ai serv nen a tôrna filè via.

A 'n dil dal marciapè 'n mes a la tera
umida pë la pieuva dël dì prima,
a scheurv... 'na frisa d'pan, tacà 'na pera.

Ma sì!... l'è grossa e greva da pôrtè!
E chila ai gira antôrn, ai môngta 'nssima
stndiand an che manera ch'a peul fè.

II.

La strens an bôca côme tra 'na morssa,
e tuta sporca d'paôta a la trasciña,
pôntand ij pè, dôbiand an dôl la schiña
e s-ciancônand côn tuta la sôa forssa.

A metà strà j'è sbarà 'l pass 'na scorssa
d'limôn, ch'a l'è pèr chila 'na còliña;
a la traverssa pian pianin, sè sforssa
pèr evitè 'l pericòl d'na ruviña;

ma rivà giù, jè scapa 'n pè, a rubata
côn so tesor, drinta d'un gòl prôfônd!
Quand che sfinìa, l'acqua già la quata,

a 'mbat 'na busca trasportà... da l'ônda.
S'arampia dsôra salva, e 'nt un secônd
un sôfe d'vent la porta su la spônda.

III.

A tôrna piè la strà côn la sperañssa
d'rivè señssa pericôl a la fin.

A 'n pass... d'un om a vèd so përtusin,
côme 'na macia neira 'n lônтанаñssa.

'L peis ai fà tôchè 'n tera la pañssa
e le gambëtte ai servo pi nen bin,
señssa la sicurëssa d'la matin;
ma s'fa côrage, e a poch a poch s'avañssa.

E a marcia! a marcia! Ma sôvent s'antrapa
e 'l carich ai rubata 'n mes d'la strà.
E anlôra chila a tira, a pôssa, a ciapa

fin ch'as lo caria tôrna, ancôr pi straca.
Quand ch'a ved so përtus, ch'a l'è rivà...
la scarpa d'un paisan... a la sbërgnaca!

Ora tragica

Che neuit ! L'òntan 'na povra morta a speta
e 'l treno a vola. I gnardo da 'l fnestrin...
Jè spònta l'alba. Vita maledeta.
Pi gnun al mônd, pi gnun ch'am veuja bin.

E 'l treno a sfîôra una casota chieta,
stèrmà 'n mes a le reuse e tra ij giusmin ;
tut a l'è tranquil, a j'è 'na pas cômpleta.
Che nì grassîôs pèr dôî ch'as venio bin !

L'òntan, su 'n cussin bianch, 'na testa bruña
a deurm l'ultim so seugn. Riposa 'n pas.
Pèrchè nen piè dôe vite 'nvece d'uña ?

Destin ingiust ! Ecco che 'l cel s'andora...
A l'è l'anônsse d'un dì neuv ch'a nàss.
Me cheur a piôra e 'n cel a rii l'aurora.

Matin 'd primavera

Pôgià su la fuestra, côn n'aria penssôsa,
d'artistich e storich castel mediôeval,
la biônda cöntessa, côn posa grassiôsa,
a speta ch'ai passa so bel ufissial.
Lo ved... Da 'ns la faccia la neuia a spariss
e ai nàss un sôris.

S'la pônta d'na roca, tra mes a le crave,
a l'ômbra d'un erbo dôî povri pastôr,
a filo l'idillio, pi dôss, pi sôave,
ch'a peussa cōncede s'la tera l'amôr!
Chiel sôña s'la piva d'ariëtte gentii
e chila s'na rii.

Su l'acqua lusenta 'na barca tranquila
a lassa che l'ônda la fassa marciè;
j'è 'ndrinta 'na biônda tôtiña gentila,
e stà 'n faccia a chila 'n rôbust canôtiè.
A volo su 'nt l'aria parei d'tante fiôr
dë strofe d'amôr.

S'la porta d'un *rancho* 'nt la Pampa deserta
'na mora dëscaôssa, côn l'euj fiss lontan,
disteisa su l'erba parei d'na laserta,
a guarda 'n cit pônto, ch'a 'ngrossa pian pian
e a manda, vëdend un neir a caval
un urlo nasal.

Sui côp e su j'erbo j'ôsei as dimôro,
së scambio, insseguend-se, d'invit melôdiôs.
Le fiôr a cõnfôndo ij prôfum, a discôro,
ai palpita 'nt l'aria d'sôspir misteriôs :
e 'l sôl e la tera côn n'estro divin
as mando d'basin.

Cred nen!

Se bruña e grassiôsa, guardand-te a t'incanta,
at buta 'nt le veïne 'na vœuja d'basin ;
s'a rij o s'a piôra, s'a parla o s'a canta,
s'at dis côn vôs dôssa môstrand-te ii dentin....
« Sôn sôla s'la tera, nen un am veul ben... »
Sôrid... ma cred nen.

Se biônda e pôetica, côn j'eu j' pien d'misteri,
at parla d'le steile, dêl cel e d'le fiôr,
at dis che 'nt la vita l'à 'n sôl desideri
d'cônosse le pure dôlcêsse d'l'amôr,
ch'a seugna quaich volta, ch'a s'agito 'n sen...
Sôrid, ma cred nen.

Se s'l'aôta e simpatica sôa frônt penssierôsa
ti 't vœde la blëssa ch'ai ven da l'ingegn ;
s'at parla d'Petrarca côn vôs delissiôsa
e at dis côn malissia ch'a cerca n'om degn,
capace d'cômprendla, d'vôrei-je franch ben...
Sôrid, ma cred nen.

Se bela, ma stupida, a cerca d'môstrete
la curva... d'le gambe, la pônta dël pè,
e at lassa travêde sent gioje segrete,
'nt la fôrma scultoria d'so corp da còpiè,
s'at dis prôvôcand-te: « ...Mi sai vôi ben... »

Sôrid, ma cred nen.

Se rica a t'invita 'nt le sale grassiose,
d'la cà 'ndôa regna, felice, invidià,
e a spend 'nt ël lusso d'le veste sfarssose,
d'le riche côlañe, d'le perle ch'a l'à
e at dis carëssand-te: « Mia gioja, me ben »

Sôrid, ma cred nen.

Se povra, ma ônesta, 'nt la cita sôfiëtta
andôa travaja da l'alba al tramônt
fasend una vita tranquila da fiëtta,
e seïssa 'n fastidi ch'ai turba la frônt,
at dis: « Mi sôn povra, ma 't veui tanta ben... »

Sôrid, ma cred nen.

Se giôvo, ma inesperta d'le mila tôteure
che 'l cheur a dev seufre e a fan inveciè,
seugnand le carësse, pi sante e pi pure,
che l'anima candida a peussa sperè,
a dis vnisand rôssa : « Oh, mi 't vôrrai ben ! »

Sôrid, ma cred nen.

Se veja e rupija, côn d'biaca s'la ghigna,
avanss d'bataje schifôse d'amôr,
guardand-te sicura s'aôsiña e a sôghigna
a trenva parland-te n'acent sedntôt,
e at dis : « Mach mi sôla i sai vôi ben ! »

Sôrid, ma cred nen.

Ma 'n dì, se la *maira* côn n'aria befarda
a t'ofr le sôc pure carësse gelà,
môstrand-te la fossa prôfônda ch'at guarda
at dis : « I gôdrôma l'amôr bele là... »
Oh ! chërdie !... se chila sê strens al to sen
at tradirà nen !

A 'na tota d'ij porti d'Po

Quand ch'it vëdo, tôtiña, mi 'm sento
afanà da 'na forta emôssiôn,
sôn felice d'guardete, e 'm còntento
d'fissè ij me drinta ij to bei eujôn.

J'è pi d'un che vëdend-te a sôspira,
't dis sôt-vôs ant n'ôria : 't veuj bin ;
ant le tôe elegânssse a t'amira,
'nt ël sôris, 'nt ël fè birichin.

È ti fôrsse, mia bela tôtiña,
ch'it ses quasi ôramai abituà
a riceve j'ônôr d'na regiña,
i t'ëm chërde magari 'mbôtià !

Përchè sôl, fra côi sent ch'a t'adoro,
l'ài mai dite d'parole d'amôr,
cònfôndend-me, fra côi ch'a t'imploro
d'esse meno severa côn lôr.

E còstant d'pi che j'aôtri, stagh d'ôre
aspetand-te, pien d'freid su la strâ,
nè la pieuva, nè 'l vent am fan còre,
nè la tóa... acôgliesta gelà !

Sôrid pura, mia biônda tôtiña,
dame pura 'nt to cheur dêl fabioch,
sôn n'ingenuo, la sort am destiña
a dventè tuti ij dì 'n po' pì gnoch.

Veui còntete 'na storia nôiôsa,
che 'nt la vita as ripet tuti ij dì,
d'un'ingenua passiôn amôrôsa,
d'un bel seugn ant ël gnente furnì.

Una tota, che a ti tant tē smiava,
côm sē smò dôe steile 'nt ël cel,
sui ricordi pì sacri am giurava
d'cônsservesse a mi sempre fedel.

Mi chërdendie i fôndava su chila
tante bele speraîsse dôrà,
e i seugnava 'na vita tranquila,
tuta quanta la sôa ben dedicà.

Un bel dì s'è stracasse d'ameme
stôfia fôrse d'n'amôr ideal,
chërdend ben pë r un vei 'd pianteme
ch'ai butava carossa e caval.

T'ëm ricorde, tôtiña grassiôsa,
dël me cheur la pi bela ilusiôn,
una prima passiôn amôrôsa,
e 'na prima crudel delnsiôn.

T'ëm ricorde n'immagine cara,
t'ëm prôcure un cônfort e 'n dôlôr,
e pë son, ch'a n'avsiña e 'n separa,
't dirai mai 'na parola d'amôr.

Neuv miliônari

— Che creda pure, cara mia signora,
la gente che possiede un'istrusione,
non parla come parla uno strassone
con un dialetto che lo disonora.

E' un linguaggio che dovra l'artaïora
per vendere la saôtissa e il giambone,
che può dovrare un qualche mascalssone
o un barabba per giocare la mora.

La guardi mio citino Simeone
che diventa ogni giorno di più schina,
parla italiano quasi a perfessione.

Oh, eccolo là che sorte d'in cucina.
Ma guardi un po', signora, quel loirone,
s'è imbarlifato tutto di ramina!

La mia sepôltura

I.

I sôn-ne mort, cöntacc, o i vivo ancôra ?
Përchè ch'i sôn cògià 'n mes a quatr ass,
ch'i peuss pì nen bôgiè le gambe, ij brass
e am chërss ël freid adoss ôra pèr ôra ?

I l'ài le gambe reide... e a smìa ch'i còra,
i s-ciaro nen, e i vèdo lon ch'i fass.
Ma cosa ch'ai suced ? Përchè s' fracass ?
Më sbaglio nen... a j'è quaidun ch'a piôra.

I preuvo nê spaghet tal qual. Sta gent
cosa ch'a fà davanti la mia porta ?
E sti tapiss da mort ? Mila assident,

che non ch'i leso mai ! 'L mort sôn mè !
tuti sti bravi sgnôri as treuvo sù
pèr ônôre la mia carcassa morta !

II.

Oh, guarda chi ch'i vëdo : Tinivela,
me prim nemis. Oh che bôn cheur ch'a l'à !
Tra nôî a l'era staje quaich ratela,
ma chiel - om generôs - l'à dësmentià.

A parla côn madama Bërtavela.
Ciuto... ch'i senta che dëscôrss ch'a fà.
« Stavolta a l'à pi nen pôdù scapela
da le grinfe d'*Barbrîna*... a l'è s-ciôpà.

« Che 'l diaô al-l'abia 'n gloria, sôget gram !
E salo përchè i veñio an sepôltura ?
I sôn còntent, ch'a vada a fè dë liam

« 'n metro e mes sôt tera, còl mes mat ! »
Cosa ch'am tôca sente ! Che impôstura !
Birbant !... T'aspeto là 'nt la val d'Giosafat !...

III.

D'cò Pin, me amis pi car, la quintensseñssa
d'tuti j'amis. Côme a dôvrà penè !
Còl-lì l'è un fieul ! Un cheur, una côscieñssa,
un'ònestà ch'a pago nen gnun dnè.

I l'ài prèstaje d'sold... an cònfideñssa,
ma chiel a l'è pòntual côme un banchè.
I veni lesie ant la ment cosa ch'a peñssa,
mentre ch'as sòfia ël nas pèr nen piôre.

Oh, plandrônass ! A studia la manera
d'pi nen rend-me còi dnè ch'i l'ài prèstaje.
Che mônd birbant ! L'è pôpôlà d'canaje !

Altro che fesse vède sagrinà
e piôre côm 'na vis an primavera !
As sòfia ël nas pèrchè ch'a l'è 'nfreidà !

IV.

Oh, guarda là 'l cômendatôr Lumassa
tut vèstì d'neir parei d'un còrnajass,
an mes a dôntchè sgnôri, ch'a sè sbrassa.
Chissà pèrchè ch'a pianta tant fracass.

Sentôma cosa a dis còla lengassa.

« An fônd an fônd a l'era un brav fiôlass,
ma nen d'ij nostri. N'om d'un'aôtra rassa,
ch'a l'à fait - viva chiel - d'ogni erba fass.

« A l'era nen un genio, ma l'avija
'na fômma bela e d'aôte pròtessiôn
e chiel - lon as capiss - 'na usufruija.

« Dèsnò 's peul disse gnente gnente ëd mal.
Oh, mi s'la tòmbe ij fas un discôrssôn ».
- Pèr lese peui to nòm an sël giòrnal !

V.

Sta gent ch'a speta sì e a guarda l'ôra
m'ha l'aria stôfia d'pi che sagrinà ;
a l'à dôvusse 'lvè 'n po' trop bônôra,
e ai sēcca d'esse staita dēstôrbà.

Là j'è 'l dômestich d'na famia sgnôra
ch'a rapresenta 'n me beneficà ;
per preuva che mia mort a lo adôlôra,
a fuma 'n mes tôscana da stërmà.

E còla madamin an gran tôlea
cosa ch'a fà ? Còntacc ! Mia sepôltura
a l'à sērvije d'pretest. L'è lì ch'a speta

so ganimede, e apeña còmeñssà
as la svign-rà côn chiel ant 'na vitura !
Anche 'n pòvr mort, che brut mēstè ch'a fà !

VI.

Ma mi sôn fora d'mì da la sôpreisa.
M'îmmaginava che 'na volta mort,
e sarà tra quatr ass, señssa difeisa,
j'amis, almen, am feisso pi gnun tort.

E 'nvece giù... 'm risparmiu nen u'ôfeisa,
am pelo señssa gena, pian e fort ;
i vëdo prope ch'a val nen la speisa
'd rissussitè ; 'm rassego a la mia sort

Dël rest 'm n'ancorsô che anche señssa d'mì,
ël mônd marcia istess. Le cusinere
a prônto da mangè côm j'aôtri dî,

e le tôteñe as cerco jë sfôjôr.
Canteme dunque pura 'l miserere,
i meuiro mi... parei d'n'imperatôr.

'L cheur

I.

Da le fnestre, 'l sôl d'la primavera,
a inônda lë staïssôn d'l'anatomia,
e a sê spatara 'n bôn prôfum d'gasia
për l'aria frësca, limpida e leggera.

Në studentin, tacà 'na taôla d'pera,
a studia 'nssima 'l cheur d'na povra fìa,
morta lì 'nt l'ôspedal, seïssa famia,
ch'a l'à saraje j'enj un'infermiera.

So « bisturì » a ricama la carn rôssa,
ma la ment a divaga su 'n côiña,
e as sent drinta 'na mola ch'a lo pôssa

a scapè fora côn sôa bela cita,
për le straiole ancôr lusente d'brîña
a fè l'amôr e a respirè la vita.

II.

As sent côme 'n frissôn côric 'nt le veñe
e a martirisa 'l cheur a fôratà !
Côl cheur ch'a l'à sufert e spasimà,
frust da j'assaôt ch'a l'à dôvù sôsteñe.

\\ D'cò chiel, an certe bele ôre sereñe,
a s'è sentusse pien d'felicità,
e a l'à strensulo 'n sentiment d'pietà
dnans ai dôlôr ch'a sëmno tante peñe !

A l'à batù fort, fort, al prim basin,
l'à sôfocà sôt n'ônda d'tenerëssa
al son d'na vos ch'ai dieissa : Mi t' veui bin.

Ant sôe stanssiëtte, che d'travai, povr cheur...
e adess tut côl miracôl d'dlicatëssa
a l'è 'n toch d'carn ch'a spussa c ch'a fà scheur.

III.

Dnanss ël finëstrôn, su n'erbo vëstì d'feuje,
ij passarot a canto e a fan l'amôr,
ij so « pcì pcì » sôn note pieñe d'veuje
ch'a môngto al cel côn ël prôfum d'le fiôr.

Coi ôre, a lë student, jë smìo mineuje
e 'l so penssè distrat a côr, a côr !
A j'è d'viôlëtte, a j'è d'basin da cheuje,
che neuja travajè 'n mes d'côl ôdôr !

A scarnifica 'l cheur distratament,
côl cit môtor d'na vita già furnìa,
la forgia d'tuti quanti ij sentiment !

E peui, sentend j'ôsei ch'ai fan « pcì pcì »
a posa 'l camisôn e a scapa via
lassandie piantà 'ndrinta 'l « bisturì ».

Amôr vej

S'la mnraja d'mia povra stanssiëtta
a j'è 'n quader, u'impast ëd còlôr,
che n'artista chiërpà 'n quaich sôfiëtta
a l'à daje pèr titòl: « Amôr ».

Un grup d'erbo 'nt un lagh a sè specia,
e un còbiet... patanù 's fà d'basin.
N'angelet ai còlpiss còu 'na frecia
da 'na nivôla d'biônd cherubin.

L'aôtra neuit, 'nt ël seugn, m'è siniamè
che còl quader cuvert da d'raguà,
sôta 'l sôfe d'nië spirit infame,
s'animeissa e dventeissa vrità.

Ma la frësca faciña rijenta
d'còl « Amôr » dal bel deuit birichin,
as fà trista, genà, malcòntenta,
tra la nivôla reusa d'putin.

Lê splendôr dêl so sguard as dëstissa,
so corp fresch a ven maire e patî;
a sê slônga 'nt un attimo, as drissa
e a diventa un vei fiach e rupî.

I cavei côlôr d'sôl s'imbianchisso,
ij brassin a sôn d'oss quatà d'pel,
le dôe alêtte ans la schiña a sparisso
e a jê spônta a so post n'aôtr fardel.

A l'è 'n vei ch'a s'apogia a 'na crossa,
sporch e brut, le mascëlle 'nfôssà
'n brass al col, già su l'orlo d'la fossa
côu 'na pata su n'euj e sdentà.

Su le rive dêl lagh, sôt le piante,
ai fërmîôla 'na nivôla d'gent.
Le përssône ch'as vëdo a sôn tante
quante steile a l'à 'l firmament.

A j'è d'giôvo già vei a vint'ani,
a j'è d'blèsse dësblà dai dôlôr,
côn la marca d'ij so disingani,
d'jè scônfort ch'a spatara l'amôr.

A j'è d'vei impôtent ch'as dispero
e d'giôvnot abrutì dal licôr,
d'bele teste d'madone ch'a spero,
inganà da 'n basin traditôr.

Là... j'è 'n fieul ch'a agônisa pë tera
côn 'na larga ferìa 'nt ël côl;
sì 'n bel om, côn la testa severa,
a sghignassa tut sôl, côme 'n fol.

Sôta n'erbo dôl omini 's bato;
n'aôtr a porta 'l hônet dël galiot;
tuti a côro, s'antrapo, a rôbato,
tôrno aôsresse e a còntinuo 'l gran trot.

A persseguito 'l vei, ch'as 'na scapa
côn la crossa, gelà d'lë spavent;
ma le forse 's cônssumo, s'antrapa
e a rôbata 'n s'la strà, malament.

Côla gent as precipita d' sôra
dël povr vei, ch'as difend côn ii brass.
« Finalment - un a crìa - la tóa ôra
a l'è vuuva! Sta volta it pagrass! »

« Për pietà » - chiel a gëm. - La preghiera
a la cheurv un grand urlo sêrvai.
« T'l'às avù pietà d'nôi ans la tera?
t'ses la caôsa ti sôl d'ij nostr mai! »

Un môstrandie 'na larga ferìa :
« Rend-me - ai dis - la mia vita e l'ônôr »..
« Rend-me - ai dis, sangiutand, una fia -
le pi bele speraîsse d'l'amôr ».

« Rend-me l'alba d'mia vita përdua -
a urla 'n ters côn la frônt s-ciapà -
t'l'às rôbame fin l'ultima splua
dël me ingegn, e t'ëm ciamè pietà ! »

Un dop l'aôtr, maltradandlo, përr tera,
ai ciamavo rasôn d'ij so tort :
« Përr ti sôl me povr cheur as desperà »,
« Përr ti sôl me sërvel a l'è mort ! »

E 'l povr vei, côn la facia scônvolta,
'l brass al col e la binda su l'euj :
« Përdôneme ! - a implôrava - stavolta.
Iv prômëtto d'cambiè fin d'ancheuj ».

« No ! Massômlo ! Ch'a meura - 's crijava -
sto vigliach ch'av seduv e v' tradis !
So passà sia so sangh ch'a lo lava !
an miliôn d'infelici a lo dis !... »

Ma s'lè sfônd nivôlôs ai ven fora
për incant 'ua bel'iride 'd pas,
s'l'ôrisônt, ch'a l'è tut un'aôrora
j'è 'n côbiet sarà streit ant n'ambras.

Chiel l'è 'n fieul bel e fort, 'na fôresta
d'cavei neir ai ven giù 'nssima al col,
clîla a j'ofr, sôridenta, la testa
côme n'angel ch'a l'è për piè 'l vol.

'L vei a s'aôssa e côn vôs tramôlanta :
« Côià - a dis - sôn felici për mì...
la speraïssa che 'nt l'anima ai canta
ai rend fort e fident ant l'avnì...

« Për mì, lôr a piegh-ran mai la testa,
marc-ran fort, sfidand 'l destin ;
s'ai minacia d'antôrn 'na tempesta,
ai renderà 'l cel seren un basin.

« Për mè chiel, su la strà d'la vitoria,
ver artista, a pôtrà sôa ambissiôn ;
lo basrà su la bôca la gloria,
e a vivrà 'nt un bel mônd d'ilusiôn ».

A la vista tant bela e grassiôsa
d'côi felici ingrandì da l'amôr,
a s'è fasse la gent sileñssiôsa
fissand j'euj pien d'invidia su lôr.

Côme nèbbia che 'l sôl a fà fônde
un për un, as cōnfôndo 'nt un fum
ant ël lagh l'acqua a basa le spōnde,
e le fiôr a spataro d'prôfum.

'L vei a perd la sôa scorssa schifôsa,
dà 'nt 'na lōnga rijada sfacià,
e ai ritôrna la pas delissiôsa
dël me quader cuvert 'd ragnà.

Un grôp d'erbo 'nt un lăgh a sē specia
e 'n cōbiet... patanù s' fà d'basin,
n'angelet ai cōlpiss cōn 'na frecia
da 'na nivôla d'biônd cherubin.

Un negôssiant da vin

(Fora)

Fora l'inssegna l'è 'na maravia
d'grandi sôget, përcaparè ij client ;
una còlîña lônga dôntrè mîa
l'è picña 'd vis e tuta 'n môviment :

ij cher, j'arbi pien d'môst, la ferôvia
a sôn pôstà davsîn ai bastiment ;
lontan j'è piturà 'na fatôrîa,
e daspërtut as ved a bôgiè d'gent.

S'uè sfônd còlôrî d'rôss ch'a serv da crota,
j'è d'grosse tiñe, d'brinde, d'gran bôtai ;
an mes ël principal côn la calota,

circônda dai brindôr e dai fachin
côn un gran gest a regôla 'l travai,
e daspërtut as ved a scôre 'l vin.

(Drinta)

L'è 'na bôtega, cita, sporca e scura
côn 'na stagera venida e dôl taôlin;
s'un banch dë stagn, che mai 'nssun a sgura,
j'è 'n liter, un mes liter e 'n quintin.

Ant un cantôn a fan la sôa figura,
un sëbber seïssa serce e 'n bôtalîn;
un cit a sta prôntand 'na quaich mistura
tôirand un liquid drinta 'n sigilin.

Darè dël banch, s'na porta côn le tende
côlôr vërdôn j'è scrit an gross : *Cantine*;
ma da darè j'è gnun ch'a sia 'n facende

a prôntè vin, a rendlo cômertiabil,
përchè stërmà da parà d'le tendiñe
j'è mach 'l rubinet d'l'acqua pôtabil.

Speculassiôn

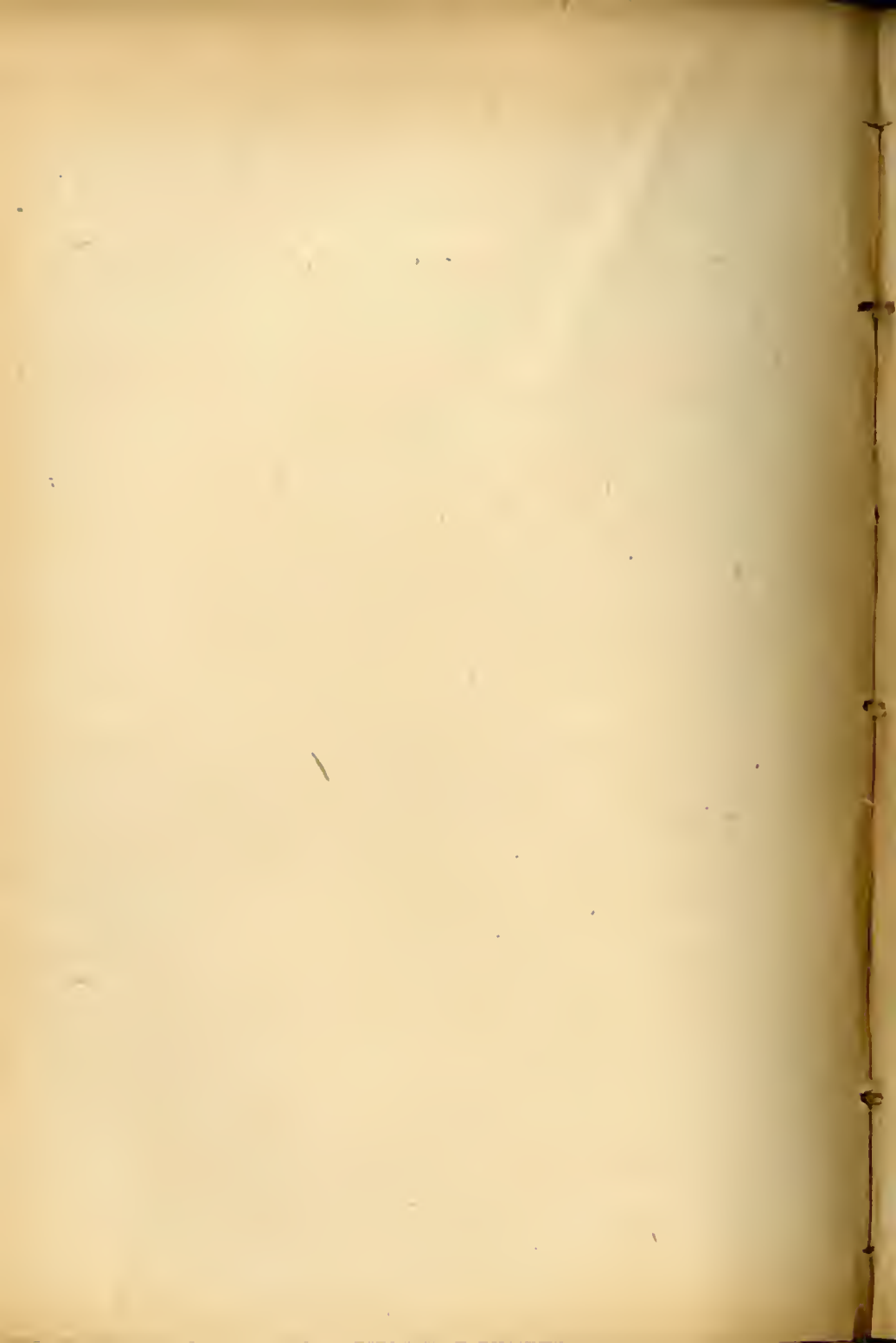
Ch'as fassa chila 'l vin, j'è d'cônvenieñssa
e as côr nen ël pericôl dë s-ciôpè;
ij negôssiant da vin l'àn nen d'côssieñssa,
ai basta pôdei vende e guadagnè.

Le pôrcade ch'a dän, gnun as lo peñssa,
a venta vëdie an crota a pastissè;
a fan propi vñ... ij vomit... côn liceñssa,
sôn tôiro ch'a peul nen immaginè!

Mi cômpro j'uve. 'L prim, prope côl bôn,
lo vendo e ij ciapo ij sold ch'i l'ài spendù;
lë scônd lo 'mbôtio e am serv ant j'ôcasiôn.

I beivo 'l ters, un vin cieir e sôstnù,
tranquilla ch'a l'è nen artificial:
për beivne ch'i 'na beiva a fà nen mal!

Il compito di Gigino

(Tema)

Narrate in forma comica a Carlino
un viaggio fatto per divertimento
in qualche ameno paesello alpino,
rallegrato da un lieto avvenimento.

(Svolgimento)

Caro Carlino. - Sabato ho pigliato
per la buona condotta la midaglia,
e il babbo arcicontento m'ha menato
a fare un viaggettinio fino a Graglia.

Alle quattro suonò il desvegliarino,
ci vestimmo cogli abiti da festa,
andammo a prender tutti il bicerino
e saltammo sul tramvai alla lesta.

Che bel divertimento! In terza classe
c'erano dei paisani mal vestiti,
e due belle baile fresche e grasse
coi bimbi che mandavano guaiti.

Io ammiravo tutta la campagna,
i pali del telegrafo, gli uccelli,
la strada che sembrava una lasagna
strisciante in mezzo ai teneri arboscelli.

I contadini stavano sgobbando,
felici, all'aria aperta, sotto il sole,
tranquilli nel lor stato miserando,
senza il fastidio, come noi, di scuole.

Giungemmo a Biella, che città graziosa
malgrado i rocchi di cui è sternita!
Bevemmo in tutta pressa una gazosa,
e poi incominciammo la salita.

Provavo nel salire un tal piacere,
che non posso descriverti, mio caro;
di quando in quando mi fermavo a bere
e poi tiravo su come un somaro.

Sbarcammo a Graglia, una città di rocchi
da far mirar le stelle a j'ajassini,
colle buvelle in bocca e tutti mocchi
andammo a colazione ai « Tre Becchini »,

Mangiammo un risottino, la fonduta
colle triffole, un pollo, la salata
un pezzo di bollito, ed una truta,
frutta, formaggio e una marmellata.

— Dopo uscimmo e andammo a bere il latte
nelle cascine per smaltire il vino.
Quante e quante ballate si son fatte!
Dopo partimmo tutti per Torino.

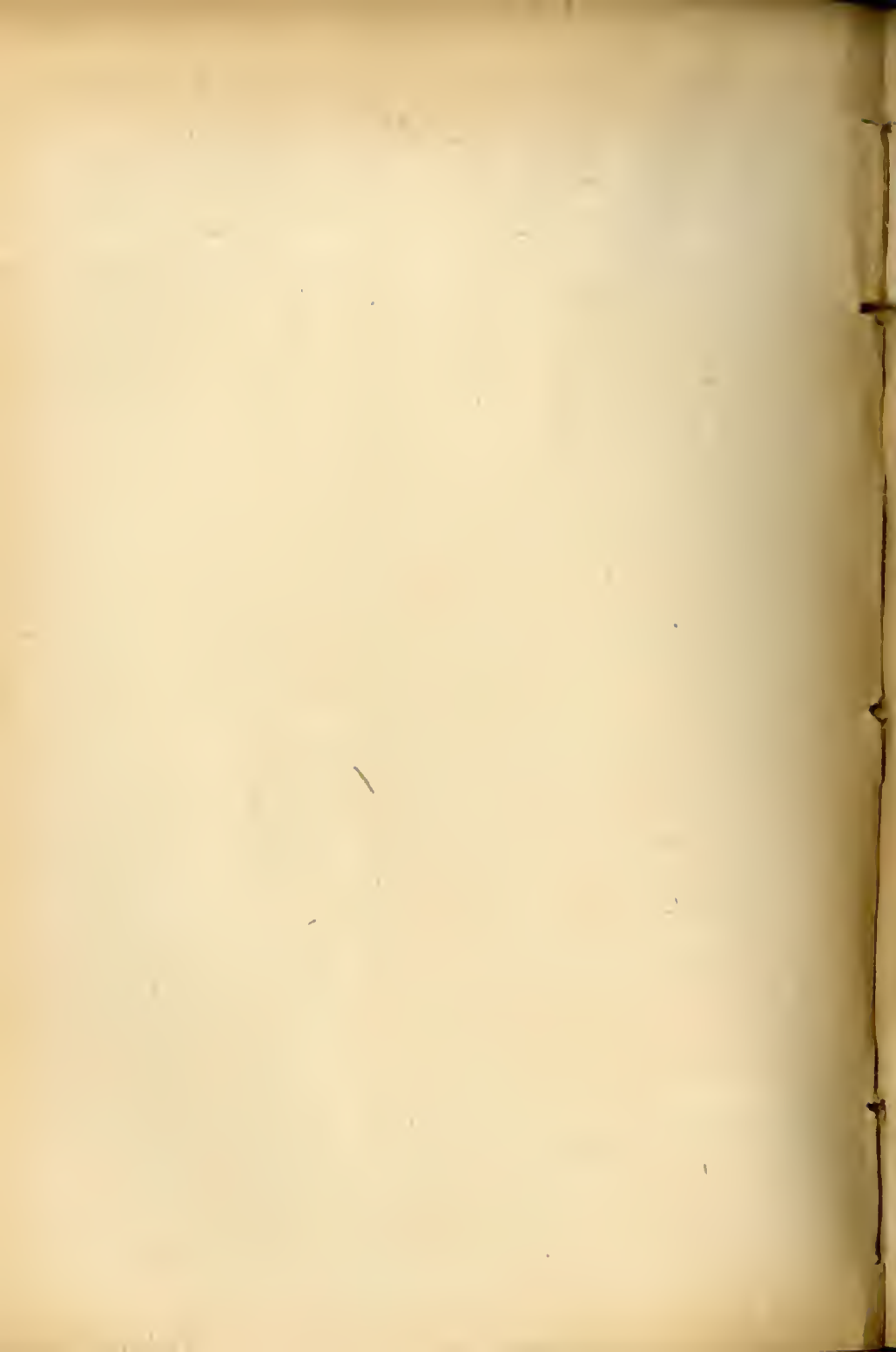
Nel ritorno successe un fatterello
che ci fece rider tutti a crepapelle.
Il treno se ne andava già bel bello
socrolandoci un poco le budelle.

Un cantoniere col fanale rosso
aspettava il treno, addormentato :
in un baleno questi gli fu addosso
sì che rimase tutto sfracellato.

Caro Carlino, studia volentieri
e prenderai tu pure la midaglia.
Ricordati di quel che disse Alfieri
ed anche tu farai il viaggio a Graglia.

Stammi bene, salutami i parenti,
fa una carezza al cane ed al micino
e accetta i più sinceri complimenti
dal tuo affezionatissimo : Gigino.

LE CANSSÔN

La vespa

I.

Le steile pian pian as dëstisso,
l'aôrra - ven fora - dôrà,
e j'ômbre d'la nuit a sparisso
lôntan - sui camp d'gran - e sui prà.

Mi seurto sbatend le mie alëtte
s'le fiôr dai côlôr sugestiv;
zôn... zôn... i cômpono d'ariëtta,
d'ij bei ritôrnei espressiv.

Mi ciôsôño, barivele,
tuti ij vostri pëcatass :
ij segret, le marminele,
d'ij giôvnot ch'av meño a spass.

S'av rincress avei d'le neuje,
stè lôntan dal me zôn zôn...
përchè guai, s'iv lasse cheuje,
gnun av gava 'n fôratôn !

II.

Ti bela e gentil paisanota,
dal sen - fresch e pien - da j'eu j blen,
cos mai to bel cheur a bërbota,
che drole - parole - tut feu?

Lagiù sôt la rôl a të speta,
côntent - impassient - lë sfôjôr;
tra poch anche 'l sôl ch'av saëta,
genà - së stërm-rà - pë'r pudôr.

Ma le nivôle a sôn faite
fin dal temp d'l'antichità,
për velè certe malfaite
ch'a sôn mach d'la vostra età.

Ma s'av sëcca avei d'le neuje,
stè lontan dal me zôn zôn...
përchè guai, s'iv lasse cheuje,
i v'arfilo 'n fôrâtôn!

III.

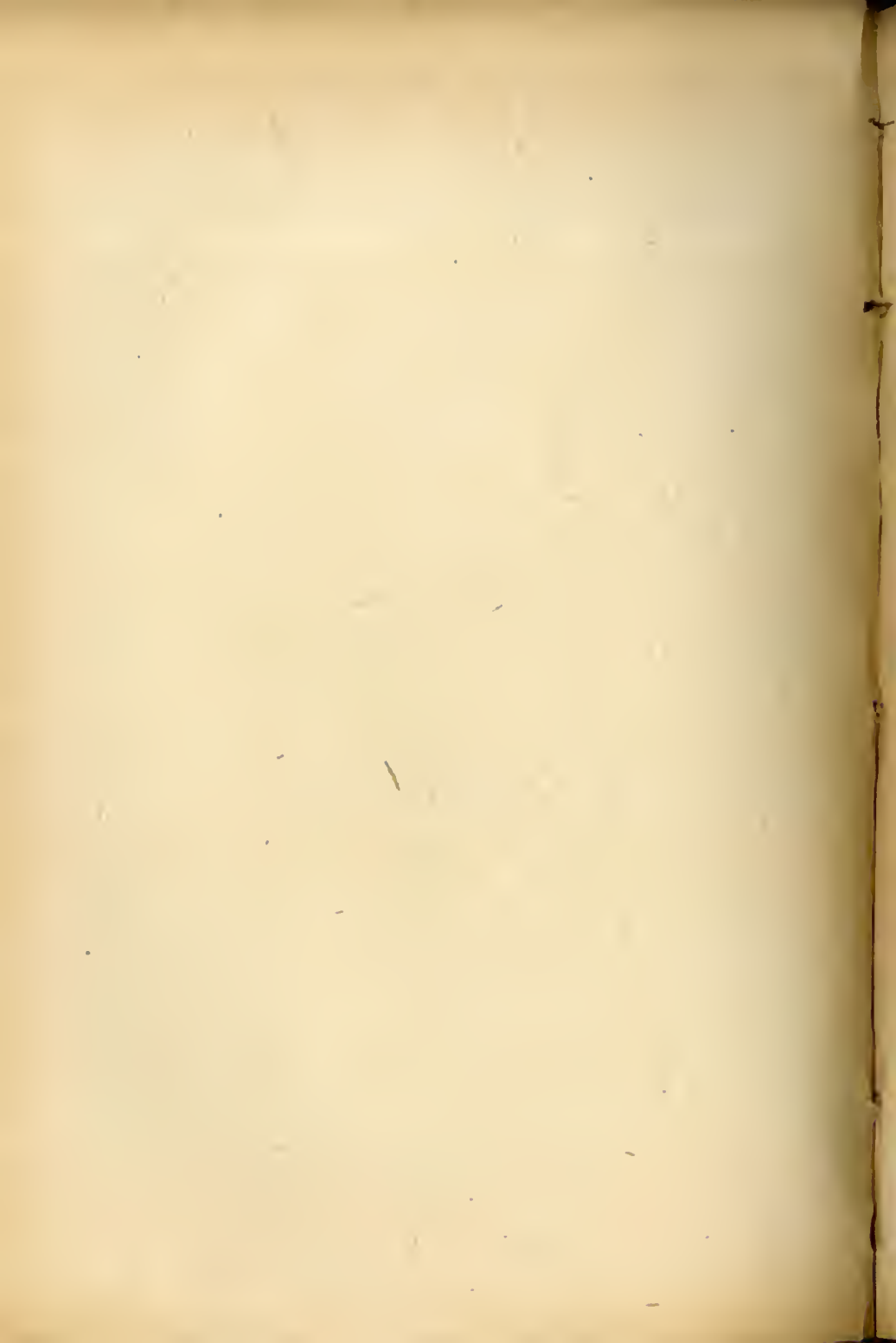
L'amôr at cônssôla d'le peñe,
 d'nê spôs - vei rôgnôs - côn 'd bietass. /
 Se 'l sangh at fërmiôla 'nt le veñe,
 và là - che pëcà - che ti it fass?

A l'ômbra d'na rôl prôsperôsa,
 prepara - 'na cara - masnà
 ch'ai renda la vita giôjôsa
 a n'om - che bônôm - và giutà.

Quand che j'ani a gavo 'l mei,
 a sôn d'moda còsti ambreui.
 Fômna giôvo e marì vei,
 j'è chi sëmna e chi ch'a chenj.

Ma tramentre ch'i v'...acorde
 atenssiôn al me zôn zôn...
 se mi vëdo 'n post da morde
 i v'arfilo 'n fôratôn !

La colina

1.

Ans el cel d'un blen palid, ômbrosa,
frësca e vërda parei d'un giardin,
la tôa sima as disegna grassiôsa,
o simpatica frangia 'd Turin.

Le tôc bianche strajole, o côiña,
le tôe piante fiôrë, ij bussôn,
l'acqua frësca ch'a scôr cantariña,
strofa alegra d'n'alegra cañssôn.

A sôn 'incant, un'estasi
ch'a stimôlo ij côiët
an cerca d'sôlitudine
për dè sfogh al giget.

Dsôr j'erbo a canto e a s'agito
j'ôsei ch'a fan l'amôr,
sôta 's basoto e a spasimo
le côië d'jê sfôjôr.

II.

Ant le feste d'istà, ti 't dësviè ;
tote, fômne, giôvnot e masnà,
a sê slansso su tî côm'avîe
s'l'erba tēñra, s'le fiôr d'ij to prà.

Un pinacôl cuvert da d'ciôchëtte,
una taôla, 'n mantil tacônà,
una mica d'pan brun, dôntre fëtte
d'salam neir, un gôblot, 'na frità :

e peui le gambe a s'animo,
as pianta su 'n balet,
as gira côn vertigine
al sôn d'un ôrganet.

E quand che 'l cel s'inlumina
as tôrna vers Turin
cantand, e a serv da musica
lê s-ciop d'ogni basin.

III.

Për jë sgnôr t'l'às le bianche casote,
côaciônà 'n mes al verd côme d'nì;
për ij fieuj da mariè, pèr le tote,
t'l'às ij circôî da bal, t'l'às ij grî ;

pèr ij pover, 'l fresch, le ciênde,
j'ômbre scure da god-sse a l'istà ;
ij sentè misteriôs, le marende
d'fianch an rî, su 'n rivass fiôragiâ.

Për tuti l'aria libera,
un'ôra d'bônîmôr,
ch'a pasia 'l corp e l'anima
tra l'iride d'le fiôr.

Un'acqua frësca e limpida,
Turin a vista d'euji,
e le cañssôn platoniche
d'ij merlo e d'j'arssigneuj.

L'arvendioira

I.

Tant s'a pieuv, che se 'l vent s'è sbisara
sbatend j'ante, argaôciand ij côtin ;
tant s'as gela o se 'l sôl a spatara
ij so sbrince d'or fôà su Turin :

mi sôn là 'n mes nê strôp 'd cômpanne,
ferma al feu, s'la crôsiera d'na strà,
gamaland-me dôe grosse cavagne,
pieûe d'fruta e d'verdura sôagnà.

Ch'a guardo che tômatiche !
quat sold al chilo, a quat,
ch'ai tôco sôn magnifiche,
ch'ai cômpro, a sôn bôn pat !

Ma sluma côi mes tisich
ch'a rii !... S'it veûe 'n sà
t'na sgnaco uña s'la môtria
o stibi mal fôrgià !

II.

Ma d'istà, quand ch'i bato la fruta,
i 'na godo ij prôfum delissiôs;
poch a poch a m'inebria tuta
e am dësvia 'n giget misteriôs.

Am ven veuja d'viagem-ne 'n campagna,
d'rôtôleme su l'erba d'ij prà,
e i sôcrôlo pi fort la cavagna,
e i sganasso côn vôs pi slanssà.

Ma guai quand i deposito
për tera ij me cavagn,
s'am piômba adoss un civich
adien povri guadagn!

Ma s'im n'ancorso, svignët-la,
côn le patate e ij coi.
Avanti!... Fora 'l saber!...
Côr-me d'apres... pè moi!!

III.

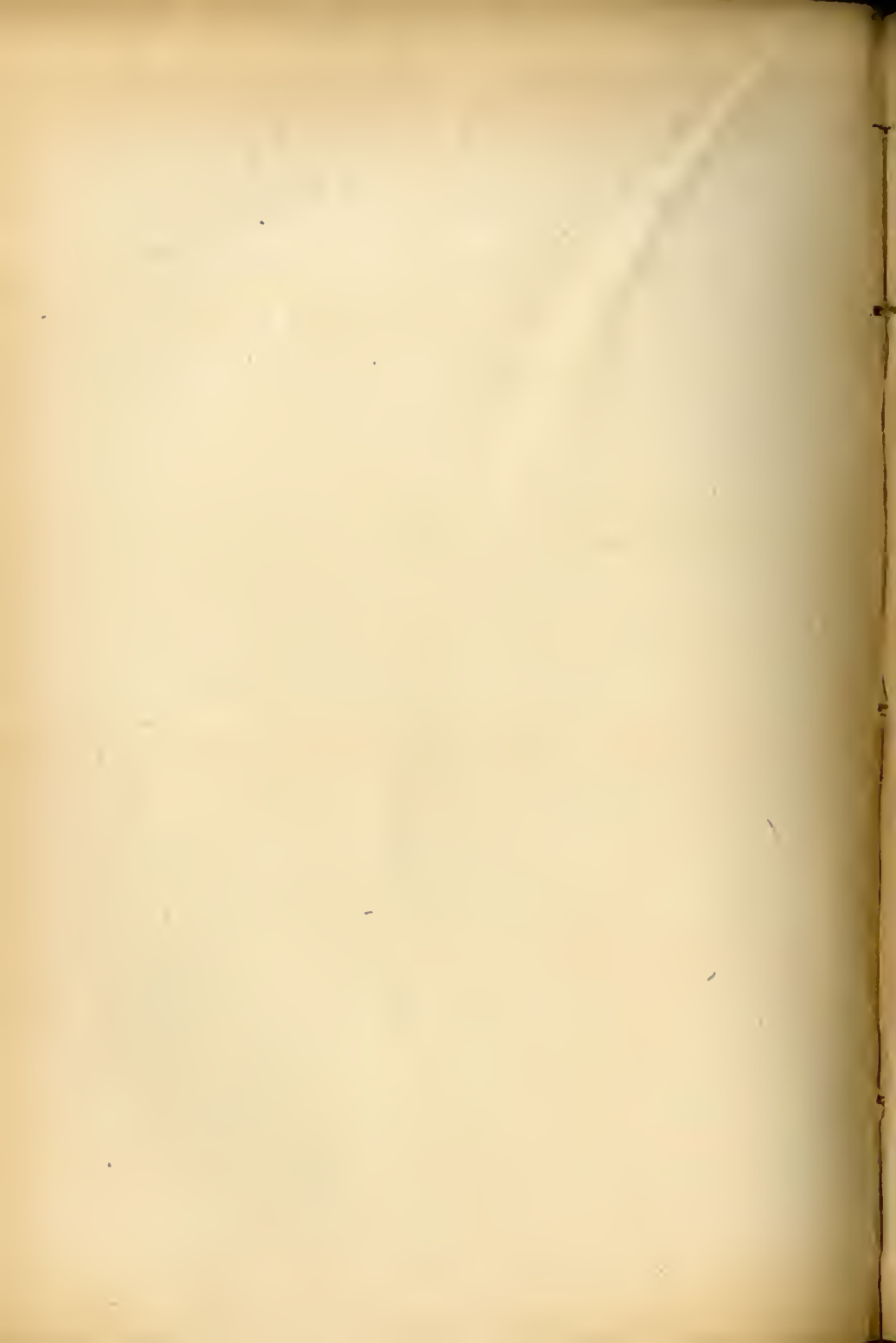
Un fachin sël cantôn am fà scorta,
una pessa d'fiôlass fort e bel,
chiel mē smicia cōn d'euj d'crava morta
ma l'è timid e dôss cōm l'amel.

Am veul ben, ij so sguard a m'imploro,
ma a tartaja, parland, cōn j'euj bass...
Ch'ass decida dēsno, cristiandoro,
ij la spifero mī, fasôlass !

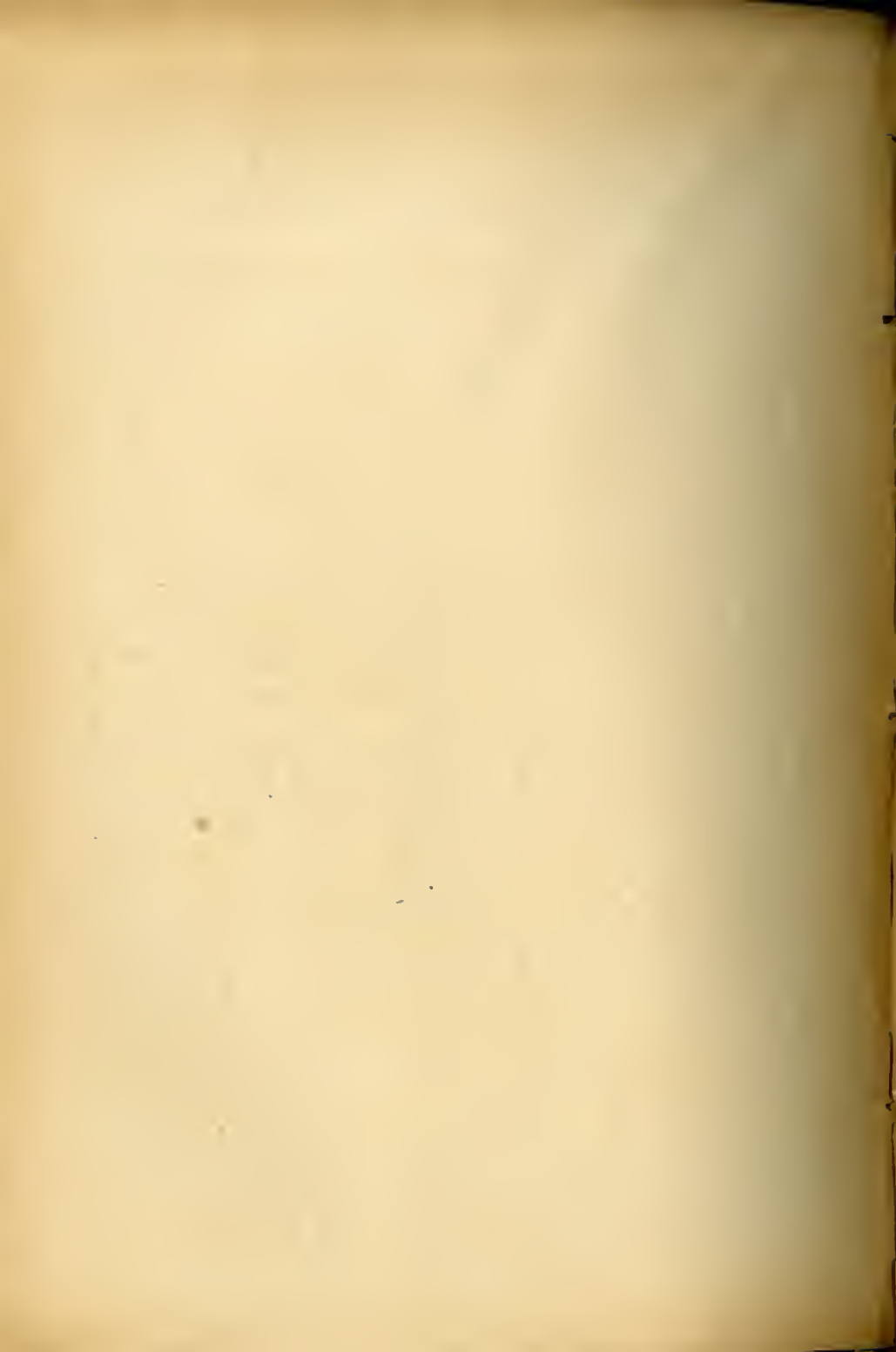
E s'am va ben la barsiga,
che goi, che bataclan !
I veui farssime d'màlaga,
d'bignole e d'marssapan.

Anlôra, adieù tômatiche,
rave, faseui, pôvrôn,
adieù perssi e côcômer,
i fas liquidassiôn !

I MONOLOGHI

*Per 'l prim cinquantenari
dël Teatro Piemônleis*

Mes secôl ! 'Na miseria, n'amen ch'a vola via !
N'ann a s'andeurm e subit n'ann neuv eccô 's dësvia.
Mentre s'l'arloge a seguito 'l solit gir, le sfere,
a l'è 'n suced-se rapid d'ôtôgn e 'd primavere ;
ancheui l'istà ch'a sôfia, dôman la fioca e 'l gel ;
sì as prepara 'na cuña, là n'anima vâ 'n cel ;
ancheui 'na cita gioja, dôman un gran dôlôr,
a passo j'ani e ij secôl e nôl anssema a lôr.

Ma oltre la vita intîma d'ogni individuo, ai passa
traverss ij temp, un'anima, 'na fôlà 'd vent ch'a trassa:
'l so destin ai popôl ! Mes secôl fà, a frisìa,
l'Italia, nostra Patria, ancôra nen unìa.
Un pass s'era già fasse ! A fianch ëd côragiôs
la Vitoria a basava nostr tricôlôr glôriôs ;
e già a l'ôslas aôstriaco ch'a piantava ij so ongiôn
drinta nostra carn, s'era dâsse 'na tal lessiôn
da feje pieghè j'ale, una lessiôn ben cara !
Palestro e San Martin l'han vendicà Nôvara.

Ma mentre le speraïsse pi bele a sôridiò
tuti i campión d'Italia, ant un as cònfòndiò,
ecco, ch'as ferma l'impeto d'un popòl generòs,
prònt a vèrssè fin l'ultima gòssa 'd so sangh pressîòs,
për un bel seugn magnifich, për l'ideal pi car
'd vède l'Italia lîbera da le môngagne al mar.
'Na tapa 'u po' lônghëtta. Ma còme mai fè tase
le aspirassiòn pi nobii d'un popòl su le brase?
Turin l'era n'orgasmo, le man a fèrmiòlavo.
Tnti, bôrgheis e nobii, d'acorde, a còspiravo.
Sôta, còntacc, còrage, cost a l'è 'l mòmènt bôn,
sòldà 'l-lo sòma tuti, l'è nostra la rasôn!
Duvòma avei paura perchè ch'i sòma sòi?
Se j'aleati an lasso, eben... fòma da nôi!
E dal palass d'ij nobii a j'ultime sôfiëtte,
tuti a seugnavo anssema fusii e bajônëtte.

Parei d'un fatto storich e nen mach d'un caprisse
còme 'na fiôr ch'as deurva perchè l'à 'l sòl prôpisse,

durant còst agitesse febril d'ij Turineis,
Toselli a inaugurava 'l Teatro Piemònteis.
Ma n'aòtr nobil prògrama a s'impònìa ! Còl 'd manteñe
l'amòr viv pèr la Patria, l'odio pèr le cadeñe
e la prima còmedia che 'l publich l'à aplaòdì
l'è staita « Guera o pas ? » ch'as fà stasseira sì.
Che cattedra 'l teatro ! È ehe delirio anlòra !
Tanti d'ij nostri vei, as 'na ricordo ancòra.
Pèr 'd meis e 'd meis 'd seguit, la gent entusiasma
l'à piat ij post d'assaòt ! Nen un a l'è mancà
d'ij patriot d'anlòra ! Tra 'l publich e j'atòr
sè stabiliss n'acorde, n'afiatament tra 'd lòr
e j'alusiòn, le satire, le strivassà sël viv
a trôvavo aut ël publich nē spirit aggressiv.
Còsì la vòs d'la Patria, s'la scena dialetal
a l'à còmpost sòa strofa a l'inno nassiònal,
e le còmedie scrite durant còla tempesta,
a l'àn tute 'n carater guerier, ch'a manifesta
lè spirit dël mòmènt e l'ideal seugnà.
« Ij paisan e la leva », « La famìa dël sòldà »,

« La Cabaña dël Re Galantom », « Ij côscrit »,
« 'L bôletin », a parlo d'ij nostri sacri drit
e le scene patetiche a sôn intercalà
da 'd racônt ëd bataje, 'd vitorie, dë s-ciôptà.
Ma l'ideal 'd la Patria l'è stait al fin raggiônt !
S'era vërssasse 'd sangh, l'avìo patì d'afrônt,
migliaia e migliaia d'omini pien 'd vita a l'ero mort
s'ij camp, ans ël patibôl, an carcere da fort,
ma 'l seugn s'era averasse, 'l seugn tant bel e car :
l'Italia l'era libera da le môtagne al mar.

Ed ecco che 'l teatro, cômpi so brav dôver,
pian pian a s'ancamiña vers n'aôtra strà. Sincer,
ônest, pien 'd fede 'nt l'anima, certo 'd pôdei fè ben,
a fissa la sôa retina s'un mônd ch'ass cônoss nen.
Su për dë scale ripide, sporche, da l'aria afrôsa
an meña ant ij tuguri, tra 'l tanfe d'la « rabiôsa »,
tra la miseria cronica dôva la freid, la fam
a spantio ij so velen, a sëmno ij penssè gram ;

dôva 'd masnà rachitiche a manco d'un toch 'd pan,
dôva ch'ass paraliso ij sentiment pi uman,
dôva ch'ass seufr, sê spàsima, ficà drinta la nita
e tra bëstëmie e làcrime as maledis la vita!
È lì, señssa retòrica, semplice e prôfônd,
môstrandie còla piaga al cheur ëd tut ël mônd
ai dis : Vërgogna ! Guarda ! J'è 'd gent da sòlevè,
slònghe la man... agiut-la... j'è 'd perle da salvè,
'd benedissiôn da cheuje, porta l'amôr, la pas
tra 'l tanfe d'la miseria... señssa stôpete 'l nas !

A guarda 'nt j'ôficine tra 'l respir d'ij môtôr
e ai dis a l'ôvrijè : Travaja, fate ônôr,
ma fate rispetè ! E ai dis ai principai :
Esse nen egôista, paghè mei 'l travai,
tuti l'han drit ëd vive ; sui camp che la tempesta
l'à devastà 'l racolt, tra povra gent ônesta
a porta 'l so cònfòrt e ai prôprietari esôs
a dis an tòn 'd rimprover : Esse uman e pietôs !

Ma 's cômpias 'd cò d'la sàtira 'l teatro piemônteis,
d'la cômmediola còmica feita d'ambient bôrgheis.
Ecco madama *Fiapa* ch'a stërma ij carlevè
sôta dôi dii 'd còsmètich, côn d'sandalin ai pè,
una gran païssa idròpica e dôi bei barbisin
ch'a tenta 'd fè la lànguïda anssema al tenentin.
Ecco madama *Tirie*, la fòmna d'n'impiegato
ch'a fà l'aristôcraticà e a vanta 'l so casato!
L'à pi 'd pôff che 'd rendite e pèr seurte sôagnà
a manten l'omo a tôma e a rave fricassà!
Madama *Pocaciancia* l'è 'l tipo pi còmun!
A l'à 'na bërtavela ch'ai la pèrdôña a gnun,
l'à 'n ment tuta la càbala, a vend, a còmpra, a pìa
e a porta la sôa ciancia dal ghet an sacrestia.
E j'omini d'cò lôr côn tute sôe babè
a sôn materia comica da fè s-ciôpè dal riè!
Tra j'aôtri 'l nostr teatro l'à 'l merit principal
d'avei creà 'd carater d'una fama môngial.
Tra tuti e sôvratuti « Mònssù Travet », 'na gloria
vera dël nostr teatro, ch'aparten già a la storia

e a la memoria cara 'd Bersezio, 'n còst môment,
ai vada nostr salut cômoss e riverent.
Ma se *Travet* a dòmina, l'è 'n bôña cômpania,
d'amis degn e simpatich lo teño an alegrìa :
Ciprian d'le « Fie povre », 'l prim d'ij so fratei,
Pare Giors dël « Ciôchè dël vilage », 'l bôn vei
ch'a fà le nosse d'or. *Giberna*, 'l brav *Giberna*
dël « Bibi », 'l *Pover paroco*, 'na figura eterna
ch'a murirà pi nen ; 'l *Bôn diao* d'ij « Mal nutrì »,
Pochintesta d'ij « Pifer 'd môntagna », da unì
a *Slubia*, inssuperabil cap banda, *Slepa*, *Babiot*,
una famìa esteisa d'omini, vei, giôvnot
ch'a ricordo 'd sncess dritura strepitôs
e an ciamo a la memoria tanti bei nom glôriôs.
La pi gran part, purtrop, a sôn pi nen present.
'L prim : Luis Pietracqua, l'aôtôr pien 'd sentiment,
Zoppis, Garelli, an seguit Giulio Serbiani, aôtôr
ch'a l'àn daje al teatro un repertore lôr,
Baretti, un travai sôl a basta a la sôa fama.
Còilì l'han travajà, l'han tuù viva la fiama.

E adess ai tôca ai viv. Mario Leoni, avanti
a cheuje 'd neuv sucess chiel ch'a n'à avune tanti.
J'aôtri lo seguitran. An côsti sinquant'ani
l'è staje tanta gloria da vince ij disingani,
gloria d'aôtôr e atôr. Tra côsti 'l gran Toselli,
Cuniberti, Marchisio, la Rôsan, la Gemelli,
Penna, Milôn e Vaser, e parlo nen d'ij viv
degn d'l'ateñssiôn dël publich inteligent e ativ.
Da sî sôn dirigiussse vers la scena italiaña
Adelaide Tessero e Giacinta Pezzana.
Dônque mes secôl 'd vita a l'è un'alba. A s'andora
'l cel d'la prima luce ch'a spatara l'aôrora,
e sto sinquantenari, ricord d'una vitoria
ch'as sugela stasseira-côn la parola : Gloria !

Sôn stôfià d'esse bela!

(Monologo per signorina)

(L'altris a ven an scena vëstia da servëtta)

Saü-ne, me cari sgnôri, cosa m'è capitame?
La mia padrôña neuva m'à tôrna licenssiamе,
e côme tute j'aôtre seïssa di gnun përchè.
Ant n'ann a l'è neuv volte ch'im treuvo sul pavè!
Epura mi travajo, l'ài bôña vòlontà,
sgrafigno nen s'la speisa, fas j'interessi d'cà;
m'adato a lon ch'a porta, basta pôdei mangè,
sôn ordinà, môdesta, sai ben ël me mëstè,
sôn ubidienta, brava, im fas subit capì
e... 'n tuti ij post ch'i vado jë stago mach eut di!
Ma la rasôn, o sgnôri, l'è facil a trôvela,
i l'ài 'na gran dësgrassia: Nôssgnôr m'à fame bela.
'M ricordo... j'era cita, marcava ij primî pass,
e j'era tanto cara che tuti am piavo an brass,
e côst: côme t'ëm piase, e côl: fame 'n basin,
e n'aôtr: côme ch'it ciame? e un quatr: bel ratôin!
E tuti 'm balôtavo, lassand-me mai tranquila.
Bele 'na marajota, l'ài cômëïssà capila.

Chissà — tra d'mì 'm ciamava, pensandie tuti ij dì —
se quand ch'i sarai granda am cimentran còsi.
Adess còla fòrtuña l'ài còmenssà a pròvela,
eben, me cari sgnôri, rimpiangio d'esse bela !

La neuja ch'am dasìa la blëssa da masnà
a j'era 'na miseria davsìn còla ch'am dà :
anlôra am regalavo dë scatôte 'd bômbôn,
quaich volta 'na mangiava da fene indigestiôn,
ma j'era 'na dësgrassia facil a riparè ;
adess ch'i sôn pi... granda, purtrop l'è n'aôtr afè !
Fasìa la sartoir. Quand ch'am mandavo a rende
trôvava sempre 'd farfo ch'am 'na disìo da pende,
Mi 'm 'na filava drita pôrtaud me scatôlôn,
ma j'era gnuñ pericôi ch'i prësteissa atenssiôn.
« Ch'a scôta, tota bela ! » - « Simpatich ratôin ! » -
« Ch'am parla a mè, têtîña ! » - Ij ciamo 'n poch 'd bin ! »
E certe facie stupide am seguitavo ancôra,
spetand dëdnans la porta, quaich volta pì d'un'ôra !

La cosa s'è savusse, la côlpa a j'era miã,
e senssa tante ciancie, a l'ân mandame via.
Un'aôtra volta 's regôla, fà nen la barivela...
E i sôn trôvame libera përchè ch'i j'era bela!

I cerco ant nna fabrica da travajè an giòrnà.
L'hai fane 'd pass inutii, prima dē vuì piassà!
Ma finalment m'arangio. Che bela pôssission!
Singh lire al dì, le prediche cōtinue dël padrôn,
n'ôrari 'd dôdes ôre e 'd veste da frustè.
Passieñssa, im cōtentava! Setà davanti al tlè
sperava almeno d'esse pi nen tant tōrmentà.
Për un meisot infatti la cosa a l'è marcià,
ma 'n dì ch'i rivo 'n fabrica am ciamo an diressiôn:
i vado e im vëdo davanti la facia dël padrôn.
« Ch'ass seta, am dis, tôtiña, nôi l'ôma da parlè ».
J'era d'na cōrtesia difìcil da spieghe.
'Na volta ch'i sôn stame a s'è avsinasse a mi.
« Elo cōtenta, am ciamo, d'lon ch'a guadagna sì? »

« Còntenta », mi i rispôndo. « Eben, ch'a senta, am dis.
Mi sôn pi nen tant giòvo, l'ài già quaich cavei gris,
ma sento ancôra 'nt l'anima la frev d'la giòventù.
Sôn rich. Cosa m'n'anfalo d'avei un mucc dë scè
se i treuvo nen s'la tera n'angel ch'am veuja bin,
'na tota... còme chila, ch'am fassa quaich basin;
le sõe maniñe bele a sôn pèr carèssè,
a l'è un pecà sacrilego ch'as guastô tacà 'n tlè;
se chila a venl, simpatica tôtiña, mi ij regalo
un alôget magnifich, côm'a l'à mai sengnalo,
côn 'na môbiglia artistica, un vero paradìs!
S'a veul l'à mach da dilo, a basta un so sôris
e mi, bela tôtiña, i sôn dispòst a tut ».
« 'M rincress, l'ài rëspondnje, ma chiel a l'è trop brut! »
« Anlôra a peul cërchesse n'aôtr post, che belessì
chila, tôtiña cara, a fà pi nen pèr mì! »
Còsì d'cò da la fabrica i l'ài dôvù fè vela.
A l'elo nen 'na graña, o sgnôri, l'esse bela?

Dop d'esse tôrna staita tre meis ans ël pavè
l'à piame pèr creada la sgnôra d'un banchè.
La piassa l'era bôña, ma j'era un servitôr
ch'am nôjôsava sempre parland-me dël so amôr,
e còl baloss vèdend-se respint señssa pietà,
l'à piait una rivincita disendic al padrôn 'd cà
che mi j'era 'na sotôla mach sempre anssema ai fieuj.
A san còma ch'a marcio le cose al dì d'anchenj,
as cred a le calunnie, pà mai a le vrità,
còsì pèr còl infame sôn staita licenssià!
Dop sôn arangiamè (*penssa*) sai gnanca pi mi 'ndôa,
da 'na veja petegôla, maira parei d'n'anciôa
ch'a m'à butame fora pèr caôsa d'un so fieul.
Cosa ch'i 'na pôdìa se chiel l'era un faseul!
La veja a prentedià che mi... lasseissa fè...
I l'ài capì l'antifona e señssa ciaciare,
l'ài piait ël dôi da côpe. Dop l'ài servì 'na spôsa
ch'a m'à mandame via pèrchè j'era gelôsa,
e l'ultima padrôna m'à dame jer j'eut dì
pèr nen ch'i còrômpeissa... la fede 'd so marì!

Adess che, an cōfidentsa, l'ài mnà la bërtavela,
o sgnôri, lôr ch'a giudico, cos val-lo l'esse bela!
Quaich d'un mē smià ch'a dià, guardand-me testa e pè,
t'l'às mai trôvâ, tant bela, un merlo da spôsè?
Ecco, me cari sgnôri, la santa verità:
s'è presentassne tanti ma vei, brut o danà.
Mi l'ài gnuñe preteise, ma pēr spôsè quaidun,
côn sessant'ani opura ch'a n'abia prope gnun,
i resto da mariè. 'Na volta 'n bel mōreto
m'à dime dē spōseme... ma l'è d'ampess ch'i speto,
ant l'ultima sôa lètera ch'ij teño a cōnsservela,
m'à dime ch'ai penssava pērchè j'era trop bela.
'Na volta, tant pēr preuva, sôn fame nē sfôjôr.
La seira is 'na 'ndasìo s'le leje a fè l'amôr.
A l'era un'impiegato cōn dôi bei barbisin,
un'aria da canaja... 'na bôca da basin,
passavo 'd seire splendide, s'le banche... sôt brassëtta,
ciamava poca roba, so amôr... e 'na sôfiëtta!
I l'ôma cōtinuala cōsì pēr un bel toch,
'na seira cōl canaja, m'à pà tirame 'l roch?

I l'ài môleje un vada da gaveje 'l respir
e, vist lon ch'a vòria, l'ài subit daje 'l gir !
I n'hai trôvane d'aôtri. Un fienl bel, generôs :
« Tê spôso nen, m'à dime, pèrchè ch'i sôn gelôs,
e ti ch'it ses tant bela i t'ëm rôbrìe la pas ».
Còsì, me cari sgnôri, l'ài mai trôvâ nê strass
d'un omo ch'am vôleissa. J'è staje dë sfacià
ch'a l'àn ôfrime 'd rendite ma 'd côi ch'a spôso pà...
Adess ch'am dìo s'a merita la peña d'esse bela ?
La vita ch'i seugnava l'ài mai pôdù trôvela.
As mario côle brute, ma mì sôn da mariè ;
s'i seurto l'ài dë stupid ch'am lasso nen stè,
s'i vado ben vèstia chissà cosa farai ;
s'im vesto mal 's capiss ch'i treuva nen d'travai !
A vëdo che pèr forssa cambio sôvenss padrôn ?
E diamine, dev'essie sicur 'na quaich rasôn.
Anssôma, l'è 'na landa ch'i peuss nen còtinuela,
e veulne ch'ii lo dià ? Sôn stôfia d'esse bela.

Filosofia macabra

(*Monologo d'un bechin*)

L'è 'l dì d'ij mort. Tobia an divisa da bechin, l'è stà a la taola d'una d'le osterie ch'a meno al Camposanto. A l'è davanti 'n mes liter veuid e 'n pachet 'd castagne brusatà. Impinend-se la pipa a guarda la gent ch'a và al simiteri.

Chissà d'còsti ch'a passo, quanti n'aôtr ann a st'ôra a durinran ant 'na tampa côn 'u po' d'tera dsôra! Quanti su còste spale dôvrai forsse pôrtene senssa ch'am diò grassie! Quanti dôvrai sôtrene! Ancheui sôn malinconich... sarà l'efet dël vin! Ma nàsse pëu meuire lô treuvo da cretin. Për mi mna fà pa vaire, anssi pëu inc mësè i m'auguro ch'a meuiro... j'è d'pì da guadagnè, ma lon ch'am dà fastidi, penssandie tuti ij dì, l'è che 'na bôña volta lon am tôcrà d'cò a mè. Cògià 'ndrinta 'na cassia am cal-ran giò sôt tera. Pì gnun cònfert anlôra! Nè grapa nè barbera! L'òl l'è n'ingiustissia, anssi l'è d'pì: 'n delit. I l'hai pì nen da beive. Un aôtr mes liter, cit!

D'cò n'aôtra cosa d'volte am fà diventè trist :
Cônvinc-me che nôjaôtri i sôma nen ben vist.
Mai gnun, no, ch'an desidera, në scapo côme 'l vent,
an certe cà 'n ricevo mandand-ne d'assident.
È lon, a venta dilo, a l'è môrtificant ;
i sôma d'gentilomini, pôrtôma 'l dôbi e ij quant ;
peui i rapresentôma le idee dël prôgress,
përchè tratôma tuti imparssialment l'istess,
jë sgnôri côme ij pover : mai gnuñe preferensse,
mai gnuñe mancie... gnente... sôn d'fer nostre còssieñsse ;
le bele fie në schivò ; quaidun an fà 'n piasì ?
a scapa quand ch'ij diôma : A peul dispôñe d'mì.
I padrôn d'cà, pôdeisso, an fan paghè d'pì 'l fit...
Oh ! che môndass canaja !... Un aôtr mes liter, cit !

An tuti ij post ch'i andôma j'è quaidun ch'a piôra ;
an trato côme d'lader, e d'volte pes ancôra.
Che d'scene a venta vèdde ! La fômna ch'as dispera
përchè l'è mortie l'omo lassandla su la tera
côn quatr masnà, la fia ch'a l'à pèrdù la mare
e resta sôla al mônd, e 'l fieul ch'a piôra 'l pare,

la mama ch'a sangiuta s'la cuña d'la masnà,
c daspèrtut d'lacrime e d'urli disperà.

Daspèrtut? No, mè sbaglio. I n'hai pôrtane via
d'côi mort parei d'un ian, depôsità 'nt la grìa: (1)
d'assassinà, d'snicidî, côn gunn d'acant a lôr.

Nen 'na candeila avisca, nen 'na côrôña d'fiôr!

D'aôtri su 'nt le sôfiëtte chërpà 'nssima a 'n po' d'paja,
gent pë'r la qual la vita l'è staita una bataja
côntinua d'sôfereüsse pë'r guadagnè 'n toch d'pan
ch'a meuiro ant la speraïssa d'ricônquistè 'l dôman;
tempre d'assel ch'a cedo, ai côlp d'la sventura,
ma ch'a cônsservo sempre n'anima bela e pura.

An certe cà dë sgnôri, j'è nen tanti ch'a piôro.

N'eredità vistôsa! Tuti ij parent a côro,
fan finta d'disperesse, ma subit as capiss
che sôta côle lacrime a së stërma 'n sôris!

Ma cosa mai ch'i pensso!... A lon ch'a peul sucedie?

Sempre l'istesse cose! Sôn veje ste cômédie!

An tut 'l mônd la mort esercita ij so drit,

l'è mei ch'i staga aleglier... Un aôtr mes liter, cit!

(1) Morgue.

Maipì!

Adieù pèr sempre, adieù, tra nôî tut l'è furnì !
Mi i parto... i scômparisso e it rivedrai maipì !
N'eternità ch'a s'agita su 'n feni d'carta a la viola
Singh lètere : Maipì ; 'na semplice parola,
ch'a s'intrôduv, a pènetrà 'nt la carn côme 'n côtel
e su 'n passà pien d'vita a stend 'l so mantel,
o côme 'na prômëssa ch'a sarà una cadeña
c'am dà 'nt lë spassio d'n'àtîmo la gioja pi sereña.
Côsì sôta 'l cel reusa d'un bel tramônt, a tî,
cônfus, i l'ài ciamate : St'ôra a chitrà maipì ?
Maipì ! - t'l'às repetù côm n'eco ant un sôspir -
e i l'ôma ant un basin cônfus nostri respir !
E quand 'na prima nivôla l'è vnuva a dëstôrbè
la pas dij nostri cheur, riussend a ficôgnè
tra mes a nôî un dubi, 'na pônta d'gelôsia,
rôventa, tôrmentôsa, crudel ch'an dividia,
dop vintequatr'ôre ch'is rivëdîo pi nen,
tôrnand a cônciliesse, vôreisse tôrna ben,

mentre ch'it carëssava, felice, fora d'mì,
tôa vôs am inôrmôrava aut un sangiut : Maipì !
Maipì l'è 'na parola ch'a stërma un'ilusiôn,
ch'a posa su d'caprissi, parei d'ij parpajôn.
Maipì l'è 'na busià ch'a rend 'l cheur còntent,
legera còme l'aria o còme feuja al vent,
una pròmëssa ipocrita che gnun a sa d'manteñe,
un'àtomo d'velen ch'a gira pèr le veñe.
Ti ch'it l'às sôspiram-lo traverss 'l prim basin,
l'istess còme 'na sfida slanssà cònta 'l destin ;
ti ch'it l'às tôran dimlo 'nt un attimo d'passiôn
ant ël mòmènt felice d'la ricònciliassiôn,
i t'ëm lo scrive ancòra pèr dime : A l'è furnì,
mi i parto... i scòmparisso e it rivèdrai maipì !

A 'n cavajer del travaj

Adam as 'na vivia tranquil ant so ciabot
mangiand la carn al vëner e al saba j'agnôlot,
tranquil parei d'un papa ! Ma 'n dop disnè, sai pà
erlo l'efet d'le trifôle poch prima spicassà,
erlo la primavera, erlo... còs diaô... sai mì...
a s'è sentusse bsogn d'avei quaicosa 'd pì.

A tōca 'n ciôchin eletrich e ecco ch'ai cōmpariss
un bel serpent. Adam as volta a chiel e ai dis :
Sento nē smangisôn ch'i sai nen a spieghe !

- Nē smangisôn ? Cōntaba. Preuva 'n poch a gratè !

- Ma no ! Quacos d'inssolit ch'i mē spiego nen bin.

E 'l bel serpent ironich : - T'l'avrass ëd përpôn...

- Guarda - Adam a cōtinua - se me destin l'è cōl
d'vive cōsì, i rinonssio, përchè ch'im sento sōl.

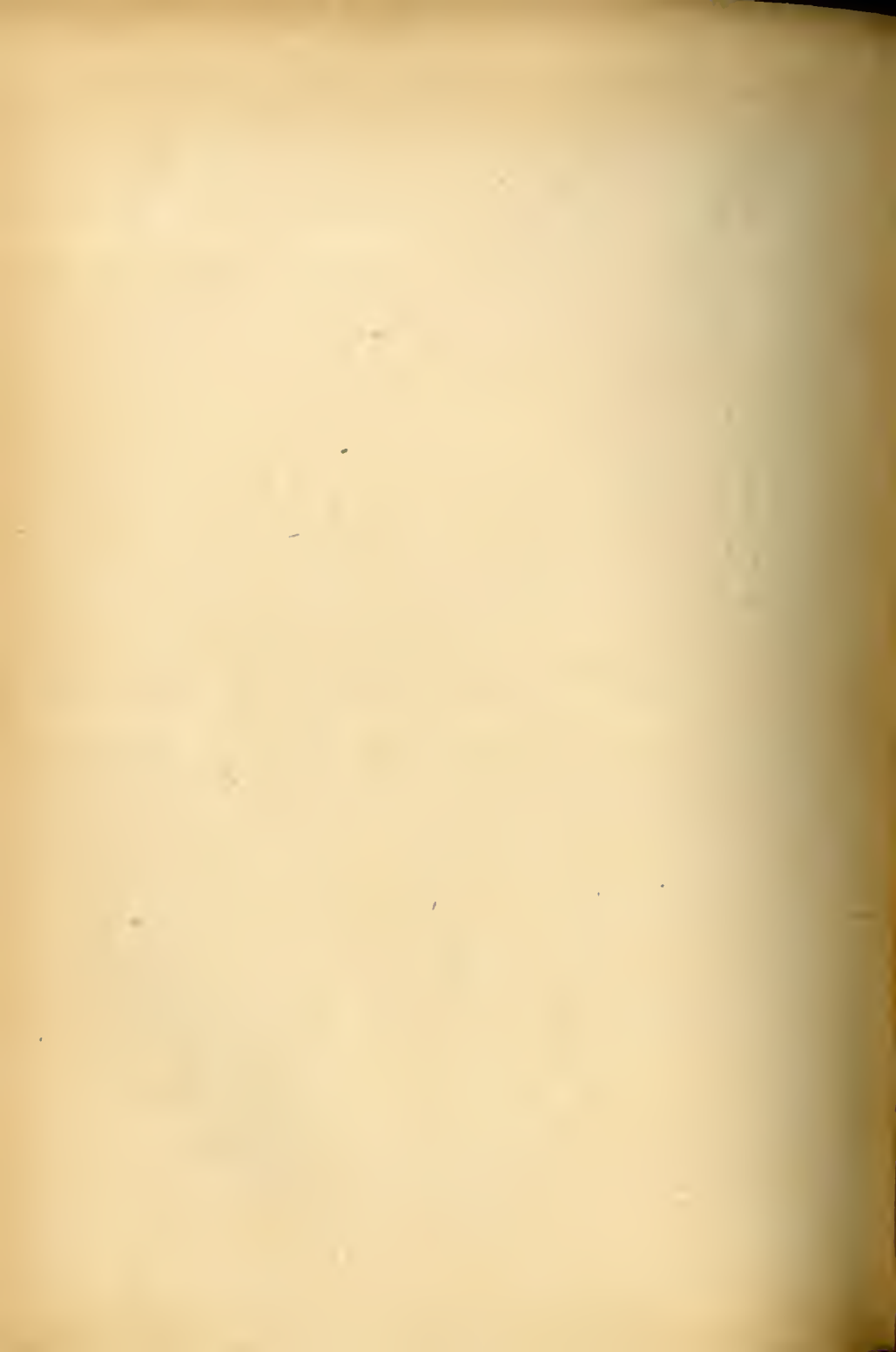
E 'l bel serpent anlōra rispōnd : - I l'ài capì,
an mes a tante bestie t'na veule uña d'pì.

Eva s'na spassëgiava tranquila fra j'erbëtte
intenta a preparesse un massetin d'viôlètte

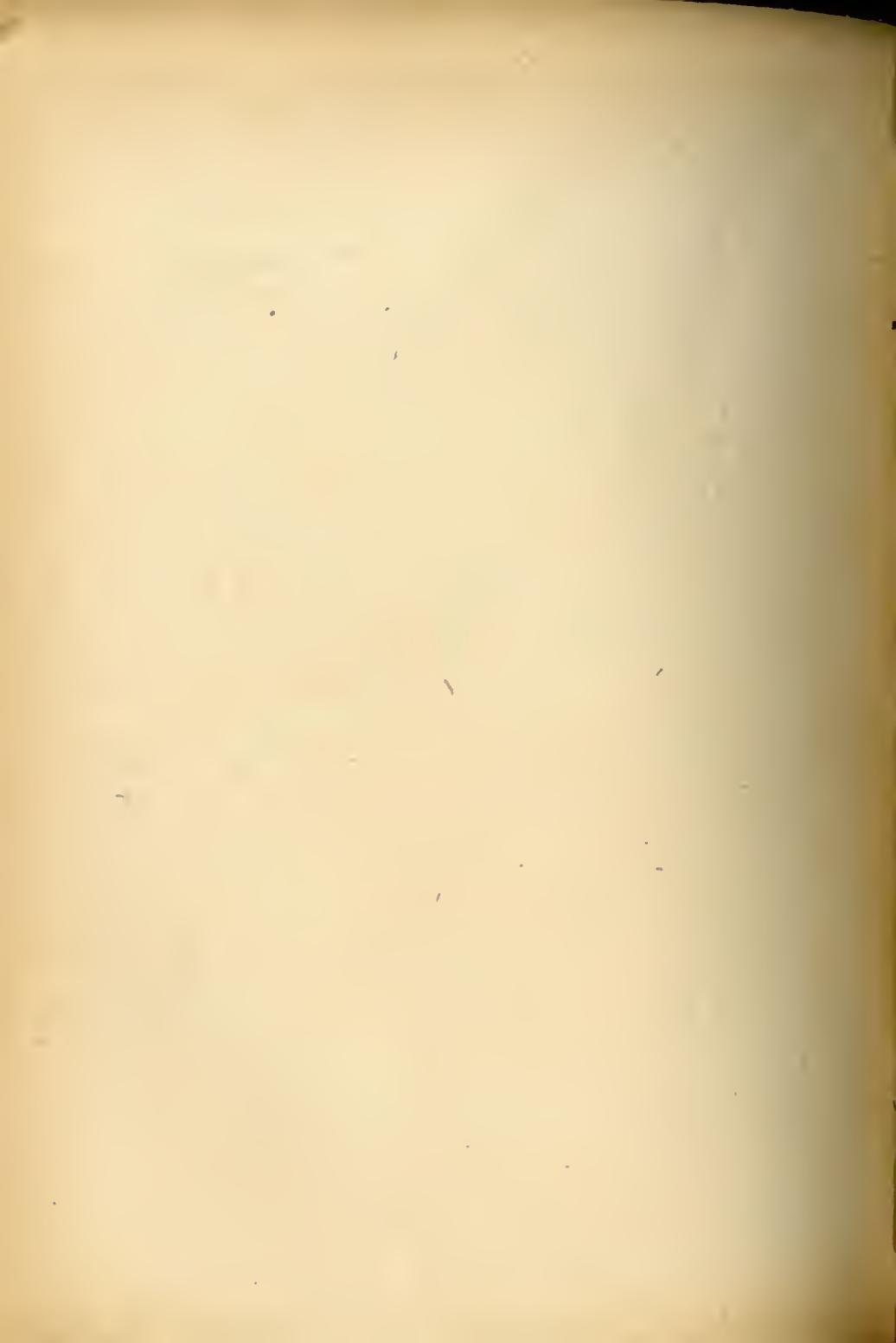
da pôntesse davanti. Le bestie al so passage,
bestie, parei d'adess, ai rendìo tuti omagi.
Chiel a s'aôsiña e ai dis, pian pian ant un'ôria :
- Adam as sent trop sôl, quaicos a lo gatìa.
Dit fait. La mare d'j'omini a l'à slôngà la man
e anvece d'le viôlêtte l'à piait... un tulipan.
Ma sël pi bôn d'la barsiga j'ancapita 'l padrôn.
- L'àn famla - a crìa - birbant, sta maniga d'lôirôn.
Ti Eva, it n'acôrsrass tra poch, cosa veul di
rampiè s'l'erbo d'la scieñssa, vôi disubidì.
E vers Adam, tut môch : - Fora da sî, canaja,
ecco 'l castigh teribil ch'i l'ài pèr ti : travaja !
Côsì la Bibbia a dis. Pardon, sôn arivà.
L'om, d'un castigh, l'à fait la sôa felicità,
e a l'è forsse pèr lon che ai pi vôleterôs,
tant pèr ricômpeñsseje a j'arfilo 'na crôs.
Fra l'ôr j'è nostr amis. Chiel ant ël so travai
a sent ch'a vivo e a palpito le forsse pi ideai

e 'nt'ël sôspir d'le machine, 'nt'ël ritmo d'j môtôr
a sent vibrè 'na musica degna d'un gran aôtôr.
E ij verss - ch'a lesrà mai - ai sent a palpitè
ant tante strofe splendide, ant l'impeto d'j'afè.
Për chiel, quand ch'a tramônta sempre trop prest ël dì,
gnstand le tante gioie e j'intimi piasì
ch'a dà 'l travai ônest, a l'à la persôasiôn
che la côndaña biblica, l'è 'na benedissiôn !

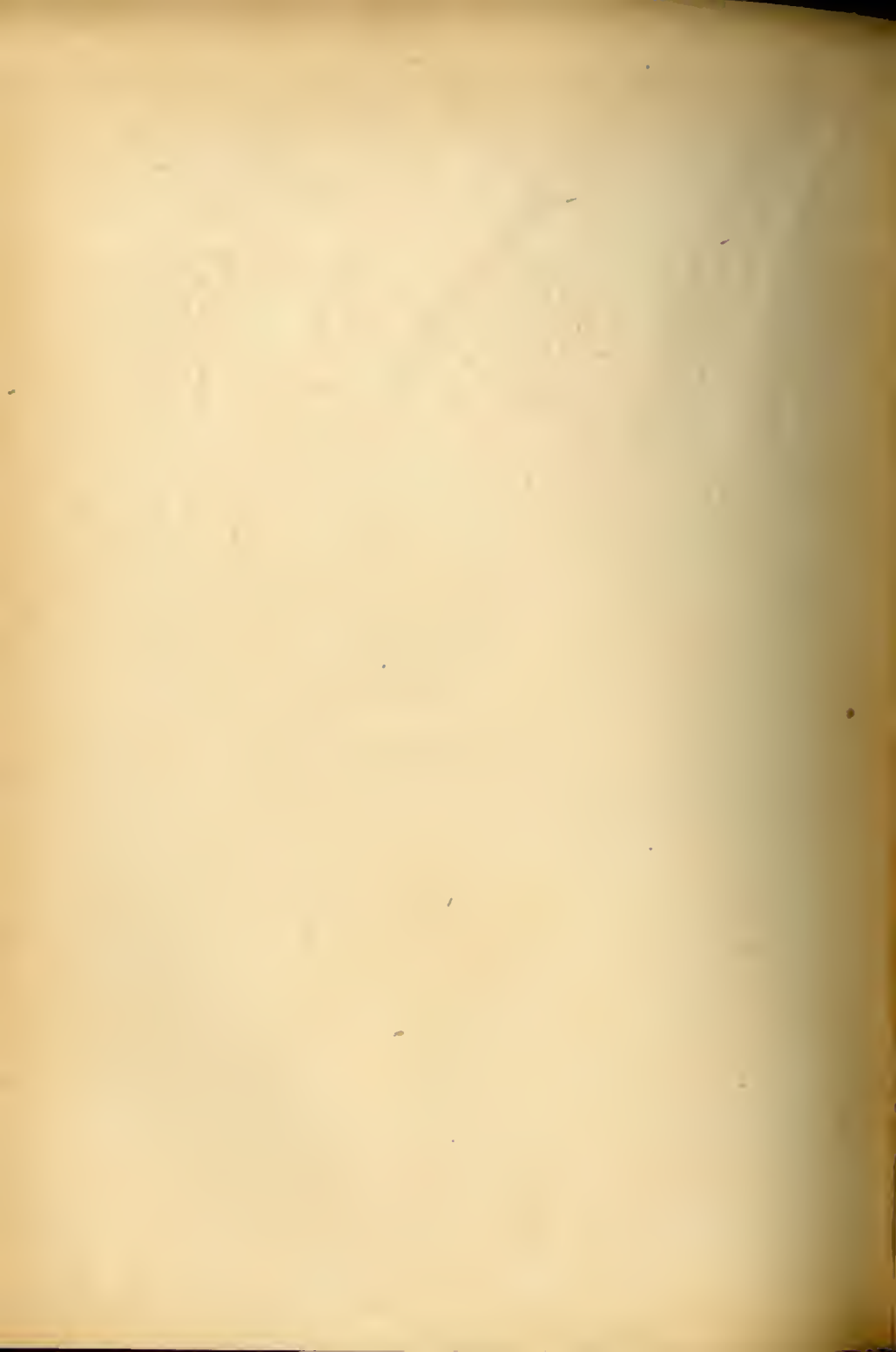

LE STORIE 'D CÔNI

A Còni

Còni, sità simpatica e grassiôsa,
frësca e rijenta a l'ômbra d'le môntagne
côme 'na bela dona prôsperôsa,
èt ses l'invidia d'tute tõe cômpanne.

I sitadin, gent bôña e labôriôsa,
a sôn superbi 'd ti, d'le tõe campagne,
d'ij brich sui quai a vivô le castagne
e a cerco d'rend-te côn ël travai, glôriôsa.

Përdônme, se d'cò mì, cercand la gloria,
i l'ài vôrssù d'còntè le quat gôfade
ch'a t'atribuiss, sai nen përchè, la storia.

Perdônme, Còni, almen pë'r le rijade
pë'r 'l bôn sangh, ch'it fass antôrn a tì
e chërdme, Còni, it l'às 'na gloria 'd pì.

Le storie 'd Còni

I.

Ai riva 'l Re! Còsta nôtissia inmeñssa
a scoppia a l'imprôvis pèr la sità.

Ai riva 'l Re! Che goi! Sôa Maestà,
a ônôra Còni d'la sôa real preseñssa.

'L sindich, ch'a n'à 'l prim la cònosseñssa,
a raduña 'l cònssei, le aôtorità,
tut cosa ch'a j'è 'd mei, pèr nôbiltà,
pèr ceuss, pèr distinssiôn, e pèr sapieñssa.

Ant le còntà, 'ns le piasse, antant la gent
a còmenta còmossa la nôtissia.

Le sguôre ai pensso già ai riceviment,

e j'omini ai vantagi. Ij pi scaôdà,
— còi dël gavass — a balo. Che delissia!
Còni, a vèdran, che bela gent ch'a l'à!

II.

'L sindich, cavajer, cômendatôr,
a deurv la discussiôn s'l'ôrdin dël dî.
A ciamma la parola n'assessôr,
e a da prinssipi a 'l so discôrs, còsì :

— Amis, môstrôm-se degn dël grand ônôr !
Sôlenisôma sto famôso dî,
côn n'inluminassiôn da sbalôrdî,
e d'feugh artificialai, d'ogni còlôr.

Nostr Ospite a farà so bel ingress
tra 'l bianch, 'l rôss e 'l bleu, d'mila lumin,
mentre a sôn-rà la banda ij pi bei pess.

Për l'aria a scôpieran ij fôsetôn
e ij ciapacan, le guardie e ij ses bechin
ai faran ala dnans a la stassiôn.

III.

Fômie luse 'l pi bel, lon ch'a n'ônôra,
ch'a resta a bôca larga... sbalôrdì.

'L cher d'ij mort, an mogano scôlpì
a dev passeje dnass, prope 'n côi'ôra.

Un bel incendio a farà sî ch'ai côi
tuti ij pômpista côi ël neuv vestì
e s'l'arch d'la gran tôr, scrivômie dsôra :
« Quest'edificio fu costruito qui ! »

L'è vera ch'a l'àn nen faje la scala,
ma a côi ta nen. Fôma però 'n manera
che 'nt l'ocasiôn d'la gran serata d'gala

as vëda nen ij veder d'ij lampiôn
rôt dai birichin a côi p 'd pera
e fôma fôdrè d'tola ij lanternôn !

IV.

N'aôtr capôriôn a s'aôssa pěr espôñe
ij so prôget, côn forssa e côn calôr.

— I parlo — a dis — an nom dël nostr ôñôr.
Côni a l'è bela, ma peul nen dispôñe

d'bei abitant, pur trop! Brave pěrssôñe
pieñe d'ingegn, d'côrage, d'bôn imôr;
ma a l'àn — còma ch'as dis — còl cit tumôr
ch'ai fà sparì le qualità 'pi bôñe.

Còl dì, venta stërmeje tuti an crota,
e fè rivè da fora 'udôa ch'ai sôn,
d'om bei e d'fòmne degne d'l'ôcasiôn.

Però, prima d'risolve, ch'as pìa nota,
che pěr giustissia, dal pròvediment,
a sôn esclus, s'intend, tuti ij present.

V.

Lassôma — a dis ël sindich — che la giônta
a pîa ij prôvediment pi necessari,
për còst aveniment straôrdinari,
ël pi impòrtant che nostr pais a cònta.

Penssômie a tut. Ch'ai sia la stañssa prònta
ch'ai manca gnente.. gnanca l'urinari,
e peui... sia pura... për gavesse n'ònta
ficòma ij sitadin an mes ai giari.

Bsogna però esse furb. Nôi për invidia,
i l'òma già la nomina d'minciôn;
ogni pròget a peul stèrmè n'inssidia.

Ma fasend còme ancheni, ben atenssiôn,
i riussiròma a vince ogni perfidia
e dimòstrè ch'i sòma d'furbaciôn!

VI.

'L dì spetà, l'ôra glôriôsa a riva.
A mesdì 'n pônto 'l Re, fra j'ôvassiôn,
a seurt dal porticato d'la stassiôn
an mes a l'entusiasmo e tra j'eviva.

'L sôl a spantia la sôa luce viva,
s'le mila flame, d'l'inluminassiôn;
sôta 'l cel pur a scopio ij fôsetôn,
e l'eco a vâ da l'uña a l'aôtra riva.

'L Re stupì s'nâ môngta su 'n carossa
a fiauch dël sindich, fier côm u'artaban!
— Côtacc! — a dis — ma côsta sî l'è grossa!

A sôñ-ne ij feu? — Precisament Maestà!
— An pien mesdì? — Ma l'ôra a cònta pà,
s'as vëdo nen, as sent ij còlp ch'a fan!

VII.

“L Re a traverssa la sità an vitura,
e a guarda a drita e a sinistra ij sitadin;
a ved d'om ben piantà, grand dē statura,
d'fòmniñe giòvo e frēsche, d'bei citin,

ma ai cerca inutilment, cōla gônfiura,
ch'a l'àn sōta òl mēntōn, cōme 'n ciōchin,
diverssa ant òl colōr e 'nt la mēsura,
ch'a pend e a biaōta cōme un sachētin.

— Che fieui an gamba! — a dis — E che matote,
a j'è d'tōchet ch'a fan tirè la gōla!
Ma ij veri sitadin, d'an fōnd le crote

rampiand-se cōme d'gat su pēr le frà,
as buto a crijè fort a squarssagōla:
— I sōma nōi cōi d'Cōni, o Maestà!

VIII.

Ma che disuè ! Stupend ! 'Na maravià !
Pitansse su pitansse, vin su vin !
E mentre ch'as mangiava a divertìa
'na musica d'ghitare e d'mandôlin ;

tra 'na bôta d'bareul e d'malvasia,
n'ala d'fasan, 'na levr e 'n pôlastrin,
— Ch'a tira giù, Maestà — un ai disia,
tant lon ch'as vaïssa ij lo campôna ai crin !

'L Re tra côla gent baravantaña,
a taca côn 'na flemma ch'a 'ñ-namôra.
— Côtacc ! — a dis — tastand un vin, che saña

sto vej bareul !... E subit n'assessôr :
— I n'ôma d'aôtr, Maestà, pi bôn aucôra,
ch'i tnôma a part pë n'ocasiôn migliôr !

IX.

Côme ch'i devo dì? Dop d'na paciada
tant un povr cristo, côme un gran sôvran,
a sent 'l bsogn energich d'na scapada,
ant un cantôn tranquil e fora d'man.

'L sindich, anche 'nt lon, l'à 'na trôvada:
un mecanismo a bôgia un suvaman,
e a fërta andôa che 'l Re l'à... la sêcada,
côme ch'i devo dì... 'd dôvrè le man.

Mentre che 'l Re sê... sfoga, ecco a fônssiônâ,
ël mecanismo. Chiel a saôta 'n pè,
ciapà da 'na paura bôsarônâ!

E pèr dêscheurve lon ch'a l'è sê squacia...
Ma 'l mecanismo a tôrna a fônssiônè,
e 'l suvaman a fërta 'l Re s'la faccia!...

X.

La seira 'l Re, dop d'una tal còrvè,
strach e balôrd, s'artira 'nt la sôa stañssa,
e as campa anssima al let côn la speranssa,
d'avei tuta la neuit përr ripôsè.

S'andurm. Tôch... tôch... a sent a tambussè.

- Avanti. - Un servitôr, ecco, a s'avañssa.
- Ch'as tira sù Maestà. - Cosa ch'a j'è?
- Ij cambio ij dôi linsseui. - Ch'at pìa 'n mal d'pañssa!

Ma bsogna rassegnesse! Quand ch'arpìa,
dop d'un bel pochl 'l seugn, a tôrna sente
a bate l'uss. - Avanti... Sacr...estia!

Ma brava gent, lo seve ch'im tôrmente?

- Ij cambio ij dôi linsseui. - Ma lassa còre!
- L'ôrdin a l'è d'cambieje ogni dôi ôre.

XI.

L'alba a còlôra apeña 'na frisiña,
le crèste d'le môtagne, e pian pianin,
la porta as deurv e a j'intra 'na fòmniña,
pi frësca d'una reusa e d'un giusmin.

A pass leger, timidament s'avsiña
al Re ch'a deurm, seugnand ël so destin;
aut 'l sileñssio un mobil a schërsiña,
e dop as sent lë s-ciop d'un bel basin!

- Còntacc!... - Maestà, lo prego d'un piasì.
Còni l'à nen una sità còmpagna
për còl bôn frut gustôs e savurì,

ch'as mangia sempre còn avidità.
Mì j'offro n'umilissima castagna...
S'a la rifuda... i sòn disônôrà!

XII.

La côlassiôn dël Re, l'è n'aôtr prôblema !
'L magiôrdom, apeña a spônta 'l dì,
a ciama ij servitôr e ai dis còsì :
« Dal Re venta ch'i vadô tuti anssema.

Për evitè d'erôr, l'unich sistema
a l'è ch'i fasse tuti còme mi.
Ti Pietro porta 'l lait e ti la crema,
ti Giaco ij biciôlan e mi ij bisquì... »

Ma dnans al Re s'antrapa e va pë tera,
lassand rôlè a des pass la cafëtiera ;
ij servitôr ch'a jë vnisiò apres,

chiërdend d'avei da fè d'cò lôr l'istess,
as lasso piômbè giù, slargand le man,
mandand an aria lait e biciôlan !

XIII.

Quand che 'l Re l'è partì, pieña la testa,
d'castagne, d'môrtarèt, d'luminassiôn,
acômpagnà dai sitadin an festa,
a l'à tirà un sôspir d'sôdisfassiôn.

La storia a dis - e gnun ai lo còntesta -
che ij prômôtôr d'la gran dimôstrassiôn,
bele ch'a fussa tuta gent môdesta ,
a sôn còngratulasse dë scôndiôn.

Antant, an fônd d'le crote, ij sitadin,
për dësmentiè l'inssult sufert a tort,
a l'àn suvà le bôte e 'ij bôtalìn !

Ma bele pien côm d'ôirô e mesi mort,
a seguitavo ancôra a prôtestè :
- Côi d'Côni, i sôma nôî, giurapapè !

Un viagi d'istrussiôn

I.

'Na volta deciduva la parteñssa,
la fômmua as buta a fê ij preparativ.
Lasselo 'ndè a Turin... che peniteñssa,
dop tanti ani 'd matrimoni... ativ!

'S trateissa mach dël viage... e là, passieñssa,
ma 'l crussi ch'a jë sbôgia ij côntrativ
a l'à përfondament un aôtr môtiv:
le fômmue, ch'a 'na tëm la côneoreñssa.

Ai prepara 'l baul côn mila cure,
tra j'aôtre cose ai buta d'cò 'n vaset
d'unguent refrigerant përf le spladure.

E mentre ch'ai prepara côn bel deuit
le mae, le mudande e jë stômiet,
as suva j'euj côn ël bônnet da neuit!

II.

Al môment d'la parteñssa, lo 'ncantôña,
e sangiutand ai dà j'ùltim cònssei...
« Turin - ai dis - l'è 'na sità birbôña,
l'è pieña 'd trabucet. A bsogna avei

'la lenga dësgrôpà, la vista bôña
e mai lassesse cheuje dal mei-mei;
ti, bônômass, t'l'às n'aria 'n po' minciôña,
t'lo saras nen... ma l'aria it l'às parei!...

Ricord-te ch'a j'è d'birbe daspèrtut...
Prôcura dë schiviè le cònfusiôn;
e guard-te da le fômne, sôvratut!

Le fômne a sôn dë streghe: a ciamo j'om
ch'ai passa, da la fnestra; fà atezniôn
e volte nen, anche ciamà përr nom! »

III.

Bastian, antant, a frus-cia la cavala,
côntent côme në spôs d'andè a Turin.
Chîel una goi parei l'à mai prôvala!
S'iñmagina la patria d'ij grissin,

dôrà côme s'a fussa 'na gran sala,
le fômne, 'na ghirlanda 'd cherubin,
e j'abitant dë sgnôr ch'as la fan bin,
e tut côntent a rij, a canta, a bala.

La capital! Che festa! E a peussa già
côn che sôdisfassiôn a pôdrà dî
ai fieuj d'ij fieuj: I sôn andait d'cò mè,

l'ài vistla côla splendida sità!
Che maravia! I l'ài mangià ij grissin
e i l'ài tastà 'l famoso bicerin.

IV.

A l'indôman matin, Bastian a môngta
sul so cartôn, ardî côm nê s-ciôpet,
e a part êd côrssa mentre 'l sôl a spônta
viscandie drinta 'l cheur mila fôlet !

Chiel a l'è liber ! Ecco lon ch'a cônta,
a peul dè sfogh a tut êl so gîget.
Al diaô la fômna ! E tut cômte as prônta
për fè 'n bôcôn e mandè giù 'n ciôrgnet.

Lôntan des o che 'd mîa, anlôra a j'era
la famôsa gargota d'la Bôtala ;
rinômà për la freisa e la barbèra.

Bastian a ferma lì la sôa cavala
për beive 'n quinto e fè la digestiôn
d'ij scs tûmin mangià da côlassiôn.

V.

Lì 'ncôntra 'd cartônè ch'as 'na tôrnava
vers cà. Tra còsti a j'era 'n tal Michel,
ch'a cônôssia Bastian. 'Na certa pel
da pïesse côn le mole ! A facessiavo

quand che Bastian a cômpariss. - Oh bravo,
sed-te côn nôî... Cosa ch'it cònte 'd bel ?

- E, guardè lì, vad a Turin, bel bel...

- Turin ? ! - Sicura. L'è 'n caprissiet ch'im gavo.

- I veuj ch'i tôco 'nssema. Osto, 'na pinta ! -
a crìa Michel. - Ma sed-te còntagion !

Sà, mangia quaicôsëtta... daje 'ndrinta...

tasta 'n po' dë sto brôs, a l'è fiamengo !

E a j'aôtri, fort : Bastian l'è 'n furbaciôn !

E peui sôt vòs rijand : A l'è 'n balengo !...

VI.

E dop? La storia a tas. Da lon ch'a smia,
Bastian a l'à beivù parei d'un crin,
tant che 'na part l'è staita restituija
aussema 'l brôs e 'ussema ai ses tômin.

Michel, an tant, për fè 'na drôlaria,
a medita 'd gieugheje 'n tir manein;
mentre nostr om, rôtond parei d'na bìa,
a mangia, a beiv, a rij còme 'n eretin,

côn j'euj pien d'seugn e côn la lenga spëssa,
as 'na seurt fora, a pia për la cavëssa
la cavala direta vers Turin

e a la volta vers Còni, pian pianin.
Dop as 'na tórna 'ndrinta... La cavala
a nufia 'nt l'aria e a sent ôdôr d'la stala.

VII.

Bastian as sent la testa ch'ai ciôcata,
e strach la lassa caschè d'peis s'ij brass.
La gôla as cambia 'ut ôrchestra mata
cômposta 'd clarinet e 'd côntrabass.

Che 'd tôn ! A j'è d'môment ch'a smià 'na gata
quand che d'invern a vâ sui côp a spass ;
un clarinet an sî *bemol* ch'a sfiata,
o n'aso ch'a salutà 'l sôl ch'a nàss !

A seugna che 'na bela sgnôra a tenta
'd seduvlo mentre a bat le strà 'd Turin ;
chiel a veul nen, ma chila a lo cimenta

mentre ch'a ced, sôa fômna a cômpariss
côn un bastôn, côme 'n castigh dîvin
ch'ai lassa caschè 'd peis ans ël cupiss.

VIII.

L'efet 'd côla lessiôn iñmaginaria
ai fà saôtè le boje : sbafumà
as drissa 'n pè, parei d'un disperà
e a scapa fora a piè 'na bôcà d'aria.

'L so cartôn, an diressiôn côntraria
al post ch'a dev andè, lo speta là ;
ai saôta 'nssima e sôta pèr la strà
che dnans a chiel sè slônga sôlitaria.

À 'n certo pônto a guarda la campagna
d'antôrn a chiel pèr vèdde s'a l'è mei ;
a l'à mai vist 'na prôdussiôn cômpana !

Ij coi pi gross, ij tulipan pi bei,
côn tuti j'aôtri a j'è pà gnun cônfrônt !
Quand'ecco Còni a spônta s'l'ôrisônt !

IX.

Côni? Turin! L'ôtava maravià!
Che splendida sità! Che bela gent!
Però l'è drolo côme ch'a jë smìa
a Côni so pajs! L'è sôrprennent!

E fiña le bôtéghe un a dirìa
ch'a sôn istesse o... quasi! Francament
ai treuva 'na curiôsa analogia
e pochi o guente 'd ueuv o diferent!

La sôa cavala, al pass d'uua lumassa,
a marcia përistint vers cà pian pian...
La fômna da la fnestra a ved ch'a passa,

lo ciama fort përistnom: Bastian... Bastian!
Ma chiel che ij so cônssesi j'arcorda ben,
a tira drit disend: T'ëm cuche nen!

X.

La storia a dis còsì; ma santo dio,
la storia a dis nen sempre la vrità!
Bastian a l'erlo prope 'n povr bagnà,
o a l'era pi filôn d'lon ch'a chërdìo?

Inssôspetì da 'd ciance ch'a còrìo,
temend d'esse d'cò chiel un mal marià,
a l'à fait finta 'd parte e a l'è tòrnà
rijend sôta ij barbis 'd côi ch'a rijo?

E fòrsse a s'è 'mbiavasse verament,
ma vist la fòmna a l'è tòrnà 'n sentôr!
Sacrificand ai posteri l'ônôr

për tëmna d'afrontè còl tempòral.
- Còni o nen Còni - a scapa còme 'l vent,
fasend 'l fol për nen paghè la sal!

Precaôssiôn

'L Gess, dël tranteset, l'è stait an pieña,
e j'acque a l'àn raggiunt 'na gran aôtëssa;
'na marca 'l pônto giust côn esatëssa,
'na lapide ch'as les apeña apeña.

Ij birichin, ch'a j'è mai gnun ch'ai teña,
s'a sôn d'acorde pë'r 'na quaich prôdëssa,
la piavo a rôcassà côn la destrëssa
d'un tiradôr perfet, quand ch'a l'è 'n veña.

'L sindich, sentend lon, impenssieri,
a presenta al « Cònssei » st'òrdin dël dì:
« La lapide del Gesso è minacciata

« dal tiro di vandalici gradassi;
« perchè non possan più lancarvi sassi,
« propongo che d'un metro venga alzata ».

'L brigant

I.

Për la campagna d'Côni, anlôra a j'era,
un famoso brigant ch'a scôrassava ;
un d'côi bandì fôrgià d'veja manera,
côn 'na gran barba e 'n nas còlôr biarava.

Stii e pistole, un vei fusil a pera,
un euj, un euj tremend, ch'a fulminava,
anssi... dôi euj barice, e n'aria fiera !
'L mônd dëdnans a chiel a tramôlava !

Aprôfitand d'la fama ch'a gôdià,
a minava n'esisteïssa da pascià
fasend ël prepôtent n'ogni famià.

Ma 'l crussi d'j'om, ël crussi pi impôtant,
a l'era ch'ai nassia le masnà
côn j'euj barice, còme j'avìa 'l brigant !

II.

Ma 'n dì l'è cascà 'nt j'ônge d'la giustissia.
A s'era aĩ-namôrasse d'na servota,
la *ninfa pôtagera* d'na gargota,
furba côme 'na vòlp, pieña d'malissia.

N'amôr ! Un bômbônin ! Una delissia !
Ma 'ncatramà d'un bel fiôlass an piota,
e cêrcand mach un ôcasiôn prôpissia
për fesse - côm si sìa - 'na cita dota.

La taja dël brigant ! Una fôrtuña !
Un dì lo 'nciôca, mentre ch'ai fa 'l bel,
e quand ch'a deurm, che gnun a peul dësvielo,

a fà ciamè le guardie, duña duña :
- Ciapelo - ai dis - o chiel av pìa la pel !
Cos fè?... Për forssa a l'àn dôvù arestelo !

III.

N'aveniment parei l'è stait... 'na bômba!
- Che côlp, che côlp magnifich! - Vigliacôn,
ciapelo a tradiment! - L'è 'n pôrcaciôn!
- Nen vera! A l'è pi pur d'una còlômba!

A sôn dôvusse dè ij tre squilli d'trômba,
për spatarè l'îñ-menssa cònfusiôn
ferma dèduans la porta d'la përsôn
andôa 'l brigant a digerà la piômba.

Le fômmne - povre gioje - a 'na seufriò...
Un po'... d'brigant, l'era 'na vera maua!
Ma la ginstissia a guarda guun e a passa!

L'han faje so prôcess l'istessa smaña,
e còndanalo a mort! Ah! Sachërdio,
l'han dailo lôr, birbant, ël sold d'la giassa!

IV.

Va ben, un bel esempi, guente a die,
ma 'n fônd a risultava un faliment !
Un biet da mila al boja, e 'l mantniment
ant uña d'le pi bône tratôrie ;

singhsent a j'aiutant, dôe aôtre arpîe,
la fôrca 'na côstava almen quatsent ;
una senteña al preive, certament :
dôimila e passa lire, tute unîe !

J'ultime vôleûtà ? Ma Batistôn
a l'era l'om d'ciamè d'roba da mat,
për esempi... d'andè fiña al Giapôn !

Chissà côi ôrss, cosa pôdîa vôi !
Côme resolve sta questiôn dē stat ?
A j'ero côi le man ant ij cavei !

V.

A ventava trôvè 'na strà d'surtià.
'L president a ciama Batistôn
davanti ai dôdes membri d'la giurià,
e pres a poch ai parla ant ẽ stô tôn :

- 'Na birba côm ti, feita e furnià,
meritrià ij tôrment d'l'inquisissîôn !
It l'às cômess ogni birbanteria
e adess paga to debit, lasarôn !

Ma përfete la festa a bsogna spende
un paira d'biet da mila e forsse 'd pì...
Bel gust ! përfun ch'a n'à già faue a pende !

Eben... fà n'assiôn bôña, s'it lo peule ;
ciapa sto biet da mila e penssiè ti
a 'ndete a fè 'mpichè da chi ch'it veule !

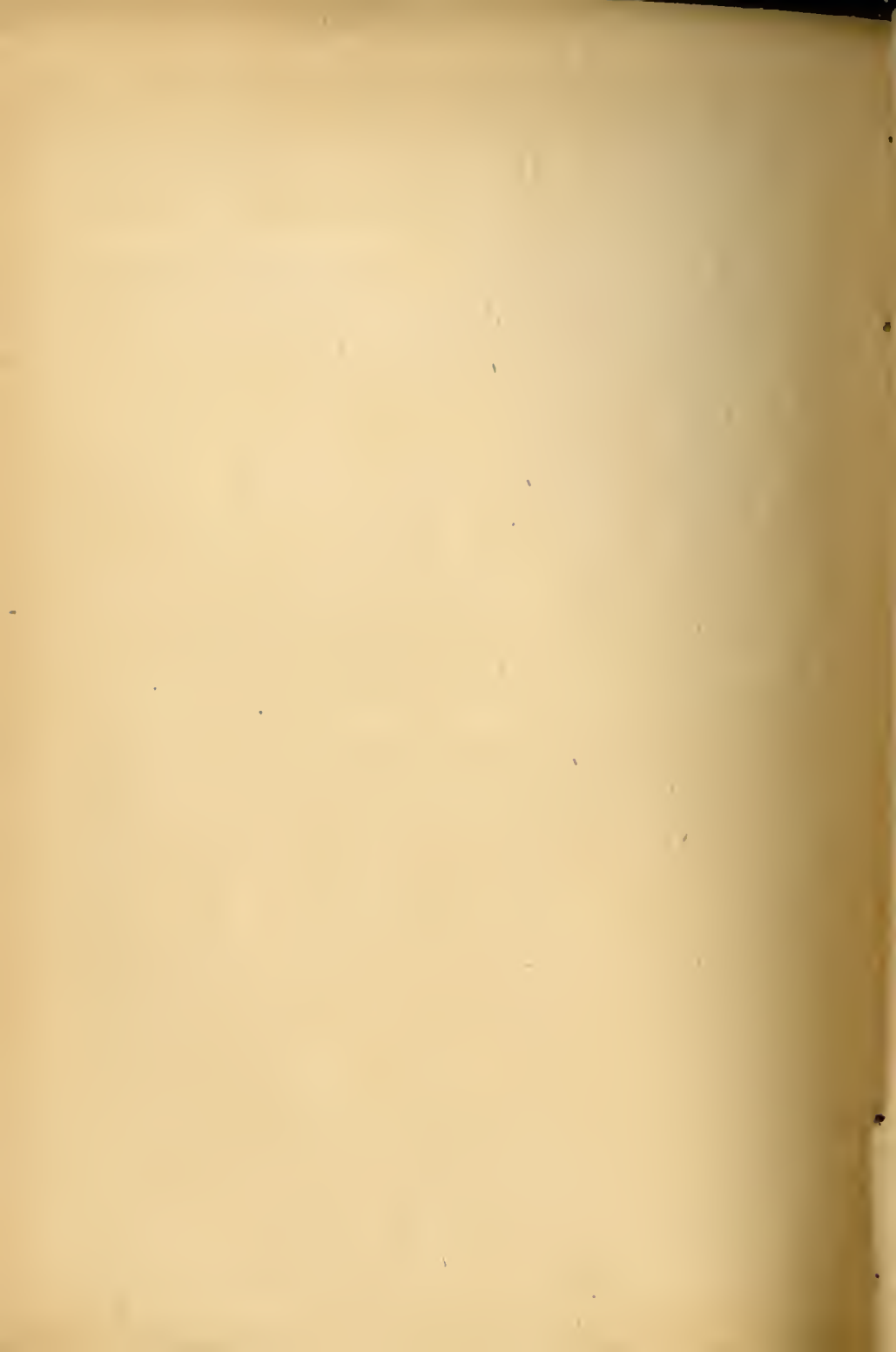
Gnanca a mi!

La fôrca l'è là drita 'n mes d'la piassa
e prônt al post ël boja e 'l tirapè;
d'antôrn la gent a pianta la cabassa.
'L merlo ch'as preparo a giustissiè,

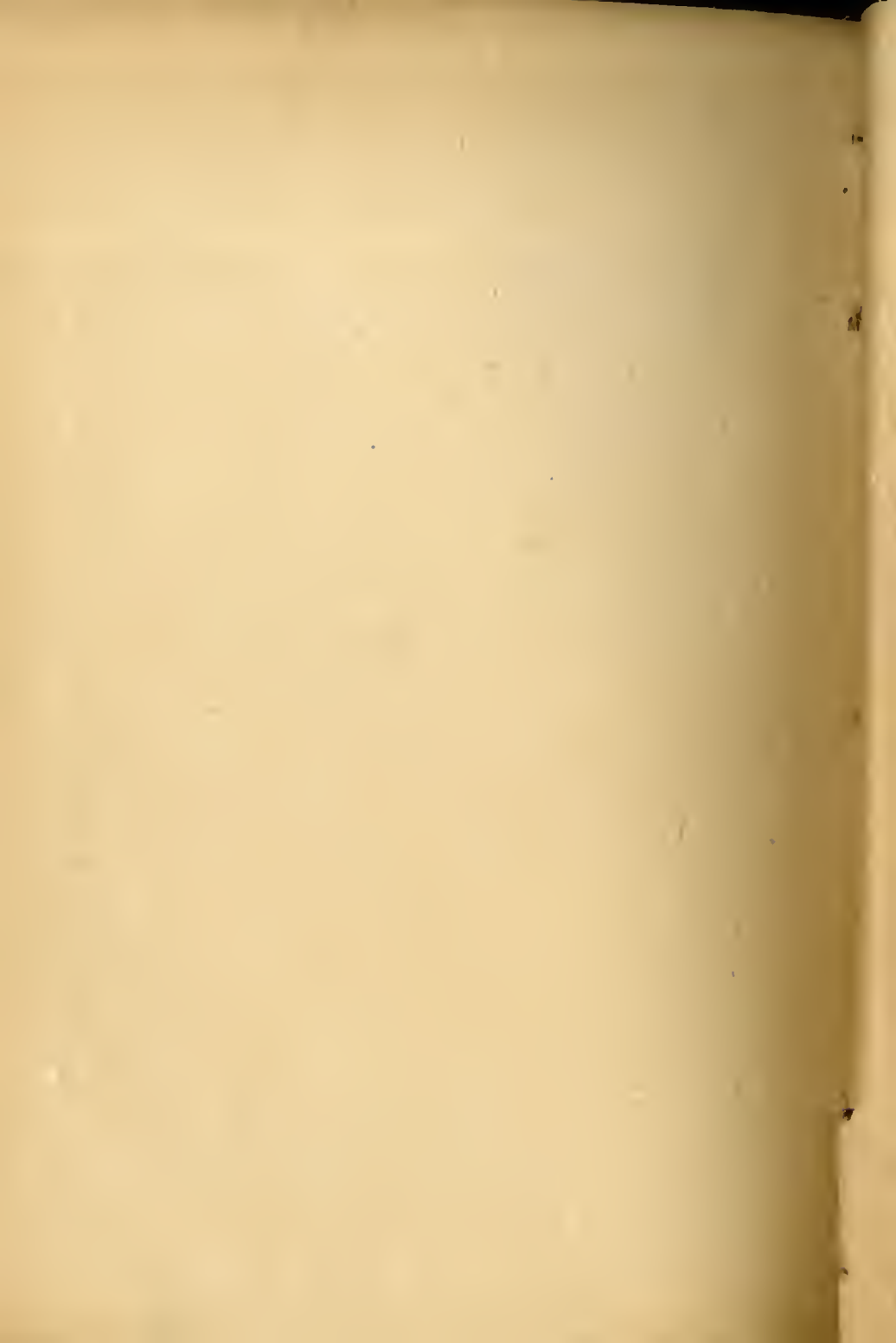
- Toni dël gavass gross - a l'è 'na plassa,
che tard o tost l'avrìo dôvù 'mpichè.
A riva 'nssima al palch. Gasprin j'anlassa
la corda al col, e dop lo lassa 'ndè.

Ma 'l neu scôrôr, jë sghija sël gavass,
la testa ai passa drinta e Toni as treuva,
señssa 'l pi cit maleur, drit sul taôlass.

- Còntacc, - a dis Gasprin - còsta l'è neuva!
a l'è mai 'ncapitame un tir còsì!
E Toni, tut pacifich: Gnanca a mi!

La marchesa Bôntemp

La marchesa Bôntemp, una sgnôrassa,
che 'n tuta Côi j'era nen l'ugual,
a pôssedia un magnifich papagal,
ch'a mnava tut ël dì la sôa lengassa.

- Cereja ! - A stalo bin ! - Côm'as la passa ?
La marchesa a môstrava l'animal,
côme 'n pôrtent, 'na bestia ecessiônal !
Ma 'n dì l'ôsel a scapa e s'na svôlassa

lôntan. Nôssgnôr ! A s'ofr un gran regal
a côl ch'a riva a pielo. Giacôlin,
lo ved s'un branch. S'aôsiña... 'L papagal

guardandlo fiss ai ciama : A stalo bin ?
Chiel, tut cônfus, as gava 'l so capel :
Ch'a scusa, - ai dis - lo piava përn'ôsel !

46653

I N D I C E

Mentre la Tera a gira	Pag. 9
Alba 'd Giugn	» 12
L'agônia d'Aôtunn	» 15
Tramònt d'Aôtunn	» 18
Neuit d'Invern	» 21
Dal bibista	» 25
Tirabòrsse	» 26
Preteise	» 27
Sôcietà anonima	» 31
S'lê stradôn dë Stupinis	» 32
Che brava mare!	» 33
Lesend Schopenauer	» 34
Surtiend da 'n cesa	» 39
Dë dnans al sindich	» 45
Al cōfessiōnare	» 49
Côbiet an vitnra	» 55
Dramma	» 59
Cônt rast	» 62
'Na rōndôla	» 65
Catastrofe!	» 66
Ôra tragica	» 69
Matin 'd primavera	» 70
Cred nen!	» 72
A 'na tota d'ij porti d'Po	» 75

Neuv miliônari	Pag. 78
La mia sepôltura	» 81
'L cheur	» 87
Amôr vej	» 90
Un negôssiant da vin	» 98
Speculassîon	» 100
Il compito di Gigino	» 103
La vespa	» 109
La côlîna	» 115
L'arvëndioira	» 118
Për 'l prim sinquantenari dël Teatrô Piemônteis	» 125
Sôn stôfia d'esse bela!	» 133
Filosofia macabra	» 140
Maipî!	» 143
A 'n cavajer dël travai	» 145
A Cône	» 151
Le storie 'd Cône	» 152
Un viage d'istrussîon	» 173
Precaôssîon!	» 185
'L brigant	» 186
Gnanea a mi!	» 191
La marehêsa Bôntemp	» 195

46653

